

ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»

**Яготинський інститут
Кафедра соціальної роботи**

Турченко Анжеліка Володимирівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

**Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня бакалавра**

на тему: **«Формування готовності студентської молоді до створення сім'ї»**

Група ІНЗ4-8-22-Б1СПр (4,0з)

Спеціальність: 231«Соціальна робота»

Освітня програма: Соціальна робота

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Дипломна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів, текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Студент _____ **Турченко Анжеліка Володимирівна**
(підпис) (прізвище та ініціали)

Науковий керівник _____ **к.п.н. Чорноштан Євгеній Валерійович**
(посада, науковий ступінь, вчене звання)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Допущено до захисту перед ЕК

Завідувач кафедри _____ **к.п.н. Чорноштан Євгеній Валерійович**
(посада, науковий ступінь, вчене звання)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Яготин 2026 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДО СТВОРЕННЯ СІМ'Ї ЯК ПРОБЛЕМНЕ ПИТАННЯ.....	6
1.1. Теоретичний аналіз психологічної готовності студентської молоді до сімейного життя	6
1.2. Особливості студентського віку у контексті формування сімейних цінностей.....	11
1.3. Фактори, що впливають на психологічну готовність до створення сім'ї.....	18
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЯГОТИНСЬКОГО ІНСТИТУТУ МАУП ДО СТВОРЕННЯ СІМ'Ї (НА ПРИКЛАДІ СПІВПРАЦІ З ЯГОТИНСЬКОЮ СЛУЖБОЮ У СПРАВАХ ДІТЕЙ ТА СІМ'Ї)	24
2.1. Характеристика методів емпіричного дослідження психологічної готовності студентської молоді до створення сім'ї	24
2.2. Аналіз та інтерпретація результатів емпіричного дослідження щодо психологічної готовності студентської молоді до створення сім'ї.....	36
2.3. Практичні рекомендації студентській молоді Яготинського інституту МАУП щодо засвоєння сімейних обов'язків та сімейних ролей.....	46
ВИСНОВКИ.....	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У будь-якому суспільстві відповідно до прийнятих норм і правил існує уявлення про сім'ю та шлюбні взаємини. Сім'я є одним із ключових соціальних інститутів, у межах якого відбувається становлення особистості, її виховання та формування базових цінностей і якостей. Традиційно створення міцної родини розглядалося як важлива життєва мета людини, а офіційно укладений шлюб символізував початок нового етапу її особистісного розвитку.

Збереження значущості та авторитету сім'ї завжди належало до пріоритетних завдань суспільства і підтримувалося на державному рівні. Водночас зростання кількості розлучень, особливо в перші роки подружнього життя, свідчить про актуальність пошуку ефективних шляхів зміцнення сімейних стосунків. Це зумовлює потребу в дослідженні чинників створення стабільної родини та формуванні у молоді реалістичних уявлень про майбутнього партнера й подружнє життя загалом.

Разом із тим сучасне суспільство, зокрема молодь, дедалі більше орієнтується на самопізнання, професійне становлення та самореалізацію. Такі цінності нерідко відсувають питання створення сім'ї на другорядні позиції. Спрощене сприйняття сімейного життя, поширення співжиття без офіційної реєстрації шлюбу та відсутність жорстких соціальних вимог щодо раннього одруження знижують значущість офіційного оформлення шлюбних відносин.

Крім того, сучасні дослідження вказують на недостатню підготовленість молоді до сімейного життя, зокрема на брак психологічної готовності до шлюбу. У випадках, коли подружжя створюється за умов низького рівня такої готовності, у взаєминах часто виникають труднощі, що згодом можуть призводити до конфліктів і навіть розлучень.

Стан наукової розробки. Проблема психологічної готовності молоді до шлюбу є предметом численних наукових досліджень. Її розглядали у своїх працях такі науковці, як Ю.Є. Альошина, І.В. Гребеннікова, Т.І. Димова, А.І. Захаров, Я.Л. Коломинський, І.С. Крутько, Н.Я. Соловйова, В.А. Сисенко, Т.М. Трапезникова та

інші. У своїх дослідженнях вони акцентують увагу на недостатній підготовленості молодих людей до сімейного життя, браку в них базових знань про шлюбні взаємини, домінуванні зовнішніх мотивів вступу до шлюбу, а також невмінні конструктивно розв'язувати побутові й життєві питання разом із партнером.

Водночас подальші трансформації ціннісних орієнтацій сучасної молоді зумовлюють необхідність глибшого аналізу проблеми психологічної готовності до шлюбу. Особливої актуальності набуває визначення змісту та напрямів цілеспрямованої психологічної роботи, спрямованої на формування в молодих людей усвідомленої готовності до створення сім'ї.

Опрацювання психолого-педагогічних джерел і сучасних емпіричних досліджень дало змогу виявити суперечність між реальними особливостями психологічної готовності молоді до шлюбу та недостатнім науково-методичним забезпеченням процесу її розвитку.

З огляду на зазначене постає актуальна наукова проблема: визначити специфіку психологічної готовності до шлюбу в сучасної молоді та експериментально перевірити умови, що сприяють її формуванню й розвитку.

Мета дослідження полягає у визначенні специфіки психологічної готовності студентської молоді до шлюбу та створенні й обґрунтуванні системи заходів, спрямованих на її формування та розвиток.

Об'єкт дослідження — психологічна готовність особистості до шлюбу.

Предмет дослідження — специфічні прояви та структурні компоненти психологічної готовності студентської молоді до шлюбу.

Завдання дослідження:

- здійснити теоретичний аналіз психолого-педагогічних і методичних джерел із проблеми психологічної готовності студентської молоді до шлюбу;
- обґрунтувати добір діагностичного інструментарію та визначити початковий рівень сформованості психологічної готовності до шлюбу в сучасної молоді;
- розробити програму заходів, спрямованих на розвиток психологічної готовності до шлюбу, та перевірити її результативність у процесі дослідно-експериментальної роботи;

– здійснити узагальнення отриманих результатів і оцінити ефективність упровадженої програми.

Для досягнення мети та реалізації поставлених завдань було застосовано комплекс взаємопов'язаних **методів дослідження**, зокрема: теоретичний аналіз психолого-педагогічних джерел із означеної проблематики; організацію та проведення психолого-педагогічного експерименту, що включав констатувальний, формувальний і контрольний етапи; а також якісну й кількісну обробку та інтерпретацію отриманих емпіричних результатів.

Наукова новизна дослідження полягає у визначенні та обґрунтуванні специфічних характеристик психологічної готовності до шлюбу в сучасній молоді.

Теоретична значущість дослідження полягає в обґрунтуванні та конкретизації критеріїв психологічної готовності студентської молоді до шлюбу, що розширює теоретичні уявлення про структуру та зміст цього феномена.

Практична значущість дослідження полягає в розробленні комплексу заходів, спрямованих на формування та розвиток психологічної готовності сучасної молоді до шлюбу, який може бути впроваджений у практичну діяльність педагогів-психологів та інших фахівців, що працюють із молоддю.

Структура бакалаврської роботи складається із вступу, двох розділів по три підпункти, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1 ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ МОЛОДІ ДО СТВОРЕННЯ СІМ'Ї ЯК ПРОБЛЕМНЕ ПИТАННЯ

1.1. Теоретичний аналіз психологічної готовності студентської молоді до сімейного життя

Сім'я є одним із ключових соціальних інститутів суспільства, у межах якого відбувається виховання та розвиток людини, формуються її основні риси та цінності. Традиційно пріоритетом для людини вважалося створення міцної сім'ї, а шлюб розглядався як офіційно оформлений початок цього процесу.

Водночас сучасні соціальні тенденції свідчать про зміни у ставленні молоді до шлюбу та сім'ї. Більшість представників молодого покоління зосереджені на самопізнанні, самовизначенні, розвитку власного потенціалу та самореалізації. Це суттєво впливає на їхнє уявлення про подружнє життя та сімейні цінності. Крім того, численні дослідження відзначають недостатню готовність молоді до створення сім'ї, зокрема відсутність психологічної підготовки до подружнього життя [22].

Дослідженню психологічної готовності молоді до шлюбу присвячено багато наукових робіт [3], зокрема авторів Ю.Є. Альошиної, І.В. Гребеннікова, Т.І. Димової, І.А. Загорського, А.І. Захарова, Я.Л. Коломінського, Н.Я. Соловйової, Т.М. Трапезнікової та інших.

Перед безпосереднім розглядом поняття «психологічна готовність до шлюбу» важливо визначити, що розуміють під шлюбом. З точки зору сімейного права, шлюб визначається як добровільний і рівноправний союз чоловіка та жінки з метою створення сім'ї, що укладається відповідно до закону та встановлює взаємні права й обов'язки подружжя [17, с. 64]. Основними елементами такого визначення є добровільність, рівноправність, створення сім'ї та правові обов'язки партнерів.

У соціальній науці шлюб трактується як один із найдавніших суспільних інститутів, який регулює міжособистісні та сексуальні взаємини, визнається суспільством і передбачає права та обов'язки подружжя з метою створення сім'ї [24,

с. 87]. Важливим аспектом є впорядкування міжособистісних відносин і визначення прав та обов'язків партнерів.

З психологічної точки зору шлюб розглядається як взаємодія чоловіка та жінки на духовному та психологічному рівні, яка перетворює пару на єдине ціле. Він передбачає рівноправний союз, у якому кожен із подружжя має можливість для самовираження, самореалізації та самоствердження без обмеження інтересів партнера [25, с. 306]. З психологічної перспективи ключовим є те, що у шлюбі кожен партнер зберігає індивідуальність, свої потреби та інтереси, реалізуючи власну особистість у взаєминах із партнером.

Як зазначає С.В. Ковальов, шлюб є «особливим соціальним інститутом, історично обумовленою та соціально регульованою формою взаємин між чоловіком і жінкою, яка визначає їхні права та обов'язки один щодо одного і щодо дітей, а також слугує основою формування сім'ї» [14, с. 73]. Подібні визначення зустрічаються у працях Е.М. Бабосова, І.А. Загорського, Л.Л. Каталимова та Г.Ф. Шершеневича, що свідчить про певну консолідацію наукових підходів до розуміння сутності шлюбу[11].

Загалом шлюб можна визначити як добровільний і рівноправний союз подружжя, який юридично впорядковує їхні відносини, створюється з метою формування сім'ї та забезпечує умови для самовираження і самореалізації партнерів. Таким чином, шлюб виступає початковим етапом формування сім'ї на правовому рівні.

Поняття «готовність» у загальному сенсі передбачає намір та прагнення особистості до виконання певної діяльності. Зокрема, В.П. Зінченко та Б.Г. Мещерякова визначають готовність як «активно-дієвий стан особистості, спрямованість на конкретну поведінку, мобілізацію сил і рішучість реалізувати ці дії» [20, с. 248].

Я.Л. Коломенський підкреслює, що рівень готовності до певного виду діяльності безпосередньо залежить від ступеня розвитку особистості: чим більш розвинена особистість, тим вищий її рівень готовності [15, с. 91]. М.І. Дяченко та

Л.А. Кандилович виділяють у структурі готовності когнітивний, емоційний та вольовий компоненти, а Є.Г. Козлів додає до них ще й мотиваційний складник.

Дослідники А.В. Боцюєва та Л.А. Лазаренко звертають увагу на два підходи до трактування готовності: перший зосереджений на сутнісній характеристиці готовності людини до діяльності, а другий – на вивченні готовності до конкретної дії, що включає всебічний аналіз процесів і станів мобілізації психофізіологічних систем, які забезпечують ефективне виконання діяльності [1, с. 344].

Виходячи з аналізу наукових джерел, готовність до шлюбу можна визначити як установку та спрямованість людини на вступ до добровільного і рівноправного союзу з метою створення сім'ї.

З позиції Л.Б. Шнейдера, готовність до шлюбу є системою соціально-психологічних установок, що включає низку умінь та навичок: взяття на себе відповідальності за сім'ю, ефективне міжособистісне спілкування та співпрацю з партнером, здатність до самопожертви в інтересах партнера, розвиток емпатії, широкий репертуар емоційних та поведінкових реакцій, використання конструктивних стратегій при вирішенні сімейних конфліктів, а також рівень рефлексивності [28, с. 117]. Такий комплекс навичок охоплює різні аспекти особистісної підготовки до подружнього життя.

За поглядом Є.П. Зритневої, готовність до шлюбно-сімейних відносин визначається як соціально-психологічна компетентність особистості, що інтегрує прийняття цінностей інституту сім'ї, набуття знань і вмінь у сфері психології сімейних стосунків, раціонального ведення домашнього господарства, сімейної педагогіки та міжособистісної взаємодії [10, с. 65]. Таким чином, готовність до шлюбу виступає сформованим і усвідомленим наміром людини прийняти новий соціальний статус із відповідними правами та обов'язками.

Слід зазначити, що поняття «готовність до шлюбу» є багатовимірним і комплексним. Так, В.М. М'ясишев виділяє три основні компоненти готовності: когнітивний (пізнавальний), що охоплює знання та уявлення про сім'ю; емоційний (афективний), який відображає ставлення до концепції сім'ї та прийняття або відкидання цього соціального інституту; та поведінковий (дієвий), що визначає

конкретні моделі взаємодії з членами сім'ї на основі когнітивного та емоційного компонентів [23, с. 172].

У наукових дослідженнях також виділяють поняття загальної готовності до шлюбу та психологічного настрою, що дозволяє комплексно оцінити рівень підготовленості молоді до створення сім'ї.

Основу всіх зазначених компонентів становить насамперед психологічна готовність до шлюбу. Зокрема, Н.Л. Москвичева, досліджуючи чинники, що впливають на формування міцної та благополучної молодої сім'ї, виокремлює такі складові: усвідомлення цінності шлюбу, психологічні та емоційні взаємини партнерів, а також систему індивідуальних і соціальних зв'язків [21, с. 10].

Термін «психологічна готовність до шлюбу» у працях С.В. Жолудєвої визначається як динамічний психологічний стан, що включає ціннісні орієнтації, мотивацію до шлюбу, уявлення про подружню ієрархію, подружні настанови та очікування щодо взаємин у сім'ї [9, с. 149].

Аналогічно, І.Ю. Зуділіна трактує психологічну готовність до шлюбу як інтегральну характеристику особистості, що поєднує психологічні мотиви, знання, вміння та навички, а також особистісні якості, необхідні для побудови гармонійних подружніх відносин [11, с. 146]. На основі цих визначень можна виділити мотиваційний та когнітивний (інтелектуальний) компоненти психологічної готовності до шлюбу.

У дослідженнях Є.С. Калмикової визначено конкретні складові психологічної готовності, які водночас виступають і ключовими навичками особистості: прийняття нових обов'язків перед партнером і майбутніми дітьми; готовність до ефективної взаємодії та співпраці; здатність до самопожертви у відносинах; наявність емпатії та уміння проникати у внутрішній світ партнера; високий рівень емоційної культури та естетики поведінки; здатність вирішувати конфлікти конструктивним шляхом; уміння регулювати власні емоції та поведінку [12, с. 86].

Найчастіше у наукових працях психологічну готовність до шлюбу структурують за такими компонентами:

- когнітивний – оволодіння знаннями та уявленнями про умови та особливості побудови оптимальних шлюбно-сімейних відносин;
- емоційний – усвідомлення цінності сімейних взаємин, розуміння складності моральних відносин, формування високих моральних почуттів та позитивного ставлення до себе як суб'єкта шлюбно-сімейних відносин;
- оцінно-вольовий – здатність до побудови уявних моделей майбутніх сімейних відносин та визначення власного місця у них;
- діяльнісний – уміння створювати гармонійні духовні та фізичні взаємини в шлюбі, реалізовувати практичні аспекти подружнього життя, що включають взаємну підтримку, любов та захист іншої людини [8, с. 136].

Л.С. Виготський та Г.С. Костюк виділяють такі основні компоненти психологічної готовності до шлюбу:

- мотиваційний, що включає уявлення про провідні мотиви та установки, які визначають вибір майбутнього партнера;
- емоційний, який передбачає розвиток емпатії, здатності розуміти та цінувати партнера, співпереживати й адекватно виражати власні почуття;
- когнітивний, що охоплює систему знань і уявлень про особливості шлюбних взаємин, роль шлюбу та обов'язки подружжя;
- поведінковий, що відображає здатність до саморегуляції емоцій, поведінки та взаємодії з партнером [4, с. 371].

Саме цей набір компонентів було взято за основу в даному дослідженні.

Шлюб у даному контексті розглядається як добровільний і рівноправний союз подружжя, що юридично впорядковує їхні взаємини, створюється з метою формування сім'ї та забезпечує умови для самовираження і самореалізації партнерів. Відповідно, готовність до шлюбу у загальному сенсі можна визначити як установку та спрямованість людини на вступ до добровільного і рівноправного союзу та прагнення до створення сім'ї.

Психологічна готовність до шлюбу, у свою чергу, передбачає сформовану психологічну установку особистості на вступ до подружніх відносин із

усвідомленням усіх аспектів сімейного життя та включає когнітивний, мотиваційний, емоційний і поведінковий компоненти.

Аналіз теоретичних джерел показує, що шлюб є багатовимірним соціальним інститутом, який поєднує юридичні, соціальні та психологічні аспекти і служить основою для формування сім'ї. Готовність до шлюбу визначається як спрямованість особистості на вступ до добровільного і рівноправного союзу з метою створення сім'ї та включає систему знань, навичок і установок.

Психологічна готовність до шлюбу є центральним компонентом підготовки молоді до сімейного життя та охоплює когнітивний, мотиваційний, емоційний і поведінковий аспекти. Вона передбачає: усвідомлення цінності сім'ї та шлюбу, формування моральних та етичних цінностей, розвиток здатності до співпраці, емпатії та конструктивного вирішення конфліктів, а також готовність брати на себе відповідальність за сімейне життя.

Таким чином, психологічна готовність до шлюбу є комплексним інтегративним утворенням, що охоплює систему знань, умінь, ціннісних орієнтацій і особистісних якостей, необхідних для побудови гармонійних сімейних відносин. Вона виступає ключовою передумовою створення стабільної сім'ї та формування зрілих подружніх взаємин.

1.2. Особливості студентського віку у контексті формування сімейних цінностей

Загальна тенденція сучасної молоді до концентрації на власному саморозвитку та самовизначенні, особливо у професійній сфері, спричинила зменшення кількості шлюбів і збільшення числа розлучень. При цьому однією з основних причин високої частоти розривів є психологічна невідповідність подружжя до сімейного життя.

Проблема психологічної готовності молоді до шлюбу вивчалася у багатьох наукових працях, зокрема таких дослідників, як Ю.Є. Альошина, І.В. Гребенніков, А.І. Захаров, Я.Л. Коломінський, І.С. Крутько, В.А. Сисенко та інші[20]. Ці автори наголошують на низькому рівні підготовки молодих людей до сімейного життя та

одруження, браку базових знань і уявлень про шлюб, переважанні зовнішніх мотивів для вступу у шлюб, а також на недостатній здатності спільно вирішувати побутові та життєві питання з партнером.

Для детальнішого аналізу психологічної готовності до шлюбу слід уточнити вікові межі молоді. У різних країнах та наукових підходах вони відрізняються. Так, за В.М. Квіном, молодь охоплює період від 18 до 40 років, схожі межі наводить Г. Крайг (20–40 років). Водночас А.В. Толстих визначає молодість як період від завершення підліткового віку до 30 років, коли людина остаточно утверджується в дорослому житті [27, с. 196]. В.Т. Лісовський підкреслює, що молодь — це покоління людей, що проходять стадію соціалізації та опановують освітні, професійні, культурні та інші соціальні функції, причому вікові межі можуть коливатися від 16 до 30 років залежно від історичних умов [19, с. 204].

У рамках даного дослідження за основу було взято підхід А.В. Толстих, і віковий період молоді обмежено 17–30 роками.

Як зазначалося раніше, сучасна молодь має змінені життєві орієнтири. Прагнення до самопізнання, самовизначення, саморозвитку та самореалізації часто відсуває потребу у створенні сім'ї на другий план. Крім того, спрощене уявлення про сімейне життя, можливість спільного проживання до шлюбу та відсутність суворих правил спільного побуту фактично зменшили потребу в офіційному укладенні шлюбу в молодому віці. Зокрема, Є.Є. Карташова відзначає, що майже половина опитаних молодих людей позитивно ставляться до спільного проживання без офіційного оформлення шлюбу [13, с. 57].

Дослідження свідчать, що для сучасної молоді шлюб стає менш пріоритетним, все частіше актуальними є вільні стосунки, а деякі молоді люди взагалі обирають безшлюбний спосіб життя [13, с. 58]. Разом з тим, віковий період молоді традиційно вважається сприятливим для створення сім'ї та вступу в шлюб.

Водночас низка наукових праць зазначає, що молодь часто не готова до шлюбно - сімейних відносин, зокрема через відсутність психологічної готовності. Як наслідок, при створенні молодих сімей виникають конфлікти та труднощі, що є однією з причин високого рівня розлучень у цьому віковому періоді.

І.С. Крутько підкреслює: «Молодість характеризується оптимальним поєднанням психологічних, фізіологічних, соціальних та інших факторів, що сприяють вибору партнера та створенню сім'ї. У цей період більшість людей вступають у перший шлюб, спостерігається висока статева активність, організм жінки найбільш готовий до народження першої дитини. Молоді люди легше знайомляться, адаптуються до спільного життя, тому цей період можна вважати сенситивним для створення сім'ї» [18, с. 113].

Однак, незважаючи на сприятливі умови, вибір супутника життя та успішне створення сім'ї не завжди відбуваються легко. Основними причинами проблем є невідповідність до шлюбу, труднощі у виборі партнера та наявність інших життєвих пріоритетів.

Формування уявлень про шлюб і сім'ю починається в родинному середовищі. Надалі ці уявлення трансформуються під впливом соціального оточення, культурних та економічних умов сучасного суспільства. Водночас у молодій людини закладаються ціннісні орієнтації та мотиви щодо партнерства, шлюбу та загальних життєвих пріоритетів.

Для формування психологічної готовності до шлюбу у сучасній молоді необхідно розв'язати комплекс завдань. Зокрема, важливо підвищити рівень відповідальності перед вступом у шлюб та сімейне життя, усвідомлення значущості материнства й батьківства, а також забезпечити базові знання про сім'ю, її функції та соціальну роль кожного її члена [2, с. 105]. Виконання цих завдань створює основу для формування стабільного та емоційно здорового подружнього союзу.

Сформувати готовність до шлюбу означає також виховати моральні цінності, навчитися приймати особистісні особливості партнера, розуміти, які якості потрібно розвивати у власній сім'ї та у вихованні дітей, усвідомлювати власні обов'язки та права інших людей у сімейних відносинах. Відповідальність за поведінку партнера, виховання дітей та повага до його інтересів є важливими чинниками стабільності подружніх стосунків [2, с. 105].

При вступі в шлюб молодим людям слід пам'ятати, що змінюються не лише соціальний статус, а й стиль життя. Необхідно навчитися узгоджувати власний ритм

життя з ритмом життя партнера та враховувати його потреби, бажання, інтереси й особистісні особливості, що є фундаментом міцних сімейних взаємин [16, с. 85].

Загалом психологічна готовність до шлюбу передбачає опрацювання всіх її компонентів. Основними завданнями є розвиток уявлень молоді про шлюб, сімейне життя, потенційні проблеми та шляхи їх конструктивного вирішення.

Б.С. Круглов підкреслює, що важливим аспектом підготовки молоді до сімейного життя є засвоєння культури статевих відносин, формування установки на вірність у шлюбі, розуміння цілісності подружніх взаємин, знання структури сім'ї, її функцій та стадій розвитку, а також уміння конструктивно долати конфлікти й формувати ціннісні орієнтації на сім'ю [17, с. 64]. Молоді люди мають бути обізнаними щодо психології подружніх відносин і законів спільного сімейного життя.

В.М. Дружніна наголошує, що під час формування готовності до шлюбу слід приділяти увагу таким складовим, як відповідальність, толерантність, саморозвиток, позитивне мислення та ставлення до світу. Відповідальність пов'язана з розвитком зрілих вчинків, автономності особистості та здатності самостійно приймати рішення, що одночасно формує психологічну зрілість [6, с. 87]. Психологічно готова до шлюбу особистість насамперед відповідає за себе і за свого партнера.

І.В. Гребенніков підкреслює, що формування психологічної готовності молоді до шлюбу має здійснюватися комплексно. Автор виділяє кілька ключових аспектів цього процесу:

- Соціальний – орієнтований на усвідомлення державної політики щодо шлюбно-сімейних відносин та демографії;
- Морально-етичний – спрямований на розвиток відповідних моральних якостей;
- Правовий – передбачає ознайомлення з основами законодавства про шлюб і сім'ю, положеннями сімейного права та обов'язками подружжя;
- Психологічний – формує знання про психологічні засади шлюбу та сімейного життя, а також навички ефективного спілкування;

- Фізіолого-гігієнічний – включає знання про фізіологічні особливості організму, статеве життя та особисту гігієну;
- Педагогічний – забезпечує уявлення про роль сім'ї у вихованні дітей, її педагогічний потенціал та специфіку сімейного виховання;
- Господарсько-економічний – орієнтований на навички ведення побуту та планування сімейного бюджету [5, с. 102].

В.А. Сисенко у своїх дослідженнях також виділяє напрями підготовки молоді до сімейного життя: моральний (усвідомлення цінності шлюбу та дітей), психологічний (знання, необхідні для подружнього життя), педагогічний (навички виховання дітей), санітарно-гігієнічний (гігієна сімейного життя та побуту), економічний та господарсько-побутовий [26, с. 122].

З огляду на це, можна виділити основні умови ефективного формування психологічної готовності до шлюбу у сучасної молоді:

- проведення цілеспрямованої психологічної роботи з молодими людьми;
- організація заходів для розвитку мотиваційного, емоційного та поведінкового компонентів готовності до шлюбу;
- поглиблення знань та уявлень молоді про шлюб і сімейне життя;
- визначення провідних мотивів одруження та формування усвідомленого ставлення до цієї дії;
- виховання відповідальності, самостійності та здатності до прийняття рішень;
- навчання конструктивному вирішенню конфліктних та побутових ситуацій;
- розвиток поваги до партнера та формування моральних якостей;
- удосконалення навичок комунікації, спільного обговорення та вирішення проблем.

Молодість зазвичай визначається віковим періодом від 17 до 30 років і характеризується активним самовизначенням та самореалізацією особистості. Сучасна молодь має дещо інші життєві пріоритети: у центрі уваги – саморозвиток та реалізація власного потенціалу. Через це потреба у створенні сім'ї та вступі до шлюбу проявляється слабше, ніж у традиційному суспільстві. Крім того, значна частка громадянського шлюбу та недостатня підготовленість молодих людей до сімейного життя свідчать про низький рівень психологічної готовності до шлюбу.

Процес формування психологічної готовності до шлюбу сучасної молоді є актуальним і потребує комплексного підходу. Він передбачає розвиток уявлень та знань про сімейне життя, подружні відносини, цінність шлюбу та можливості самореалізації в сімейному середовищі.

На основі аналізу теоретичних джерел можна сформулювати такі висновки:

- Шлюб – добровільний і рівноправний союз подружжя, що впорядковує їхні відносини на законному рівні, створюється з метою формування сім'ї та забезпечує можливість самовираження і самореалізації.
- Готовність до шлюбу – установка та намір людини вступити до добровільного рівноправного союзу та прагнення створити сім'ю.
- Психологічна готовність до шлюбу – сформована психологічна установка особистості на шлюб, усвідомлення всіх аспектів сімейного життя.
- Психологічна готовність включає когнітивний, мотиваційний, емоційний та поведінковий компоненти.
- Молодь перебуває у вікових межах 17–30 років і характеризується періодом активного самовизначення та самореалізації[29].

У сучасної молоді пріоритетами є саморозвиток та реалізація потенціалу, через що потреба у шлюбі та сім'ї проявляється слабо.

Через ці життєві пріоритети молодь часто не готова до сімейного життя, що пояснює низький рівень психологічної готовності до шлюбу та популярність громадянського шлюбу. Формування психологічної готовності до шлюбу потребує комплексного підходу, спрямованого на розвиток загальної готовності до сімейного життя та усвідомленого вступу в шлюб.

Отже, теоретичний аналіз засвідчив, що психологічна готовність до шлюбу включає мотиваційний, когнітивний, емоційно-вольовий та поведінковий компоненти, формуючись під впливом соціалізації, ціннісних орієнтацій та індивідуального розвитку. Особливу увагу приділено впливу воєнного часу на психоемоційний стан молоді та формування цінностей і установок щодо сім'ї.

Емпіричне дослідження підтвердило, що більшість студентів мають середній рівень психологічної готовності до шлюбу, зокрема морально-психологічну та

інтелектуальну складові. Водночас інтимно-сексуальний та матеріально-фінансовий компоненти отримали нижчі оцінки через соціально-економічні труднощі. Аналіз емоційної складової взаємин показав високий рівень емпатії та прихильності до партнера, що є позитивною передумовою для побудови гармонійних стосунків.

Розроблені практичні рекомендації для студентів Яготинського інституту МАУП спрямовані на:

- розвиток комунікативних умінь та здатності до компромісу;
- усвідомлення особистої відповідальності;
- зміцнення емоційної стійкості;
- поглиблення знань про сімейні ролі та обов'язки[32].

Отже, формування психологічної готовності до шлюбу є актуальним завданням сучасної молоді, а цілеспрямована робота з її мотиваційного, емоційного та поведінкового розвитку сприяє створенню стабільних та гармонійних сімейних відносин. Дослідження демонструє, що системний та комплексний підхід є ефективним для підготовки студентської молоді до свідомого та відповідального вступу в шлюб.

Студентський вік (17–30 років) є сенситивним періодом для формування сімейних цінностей та психологічної готовності до шлюбу. У цей час молодь активно самовизначається, розвиває власні життєві пріоритети та фокус на самореалізації, що часто відсуває потребу у створенні сім'ї на другий план.

Формування психологічної готовності до шлюбу залежить від розвитку когнітивного, мотиваційного, емоційного та поведінкового компонентів, а також від соціального, культурного та економічного середовища.

Недостатня підготовленість до сімейного життя, брак знань про шлюбні відносини та переважання зовнішніх мотивів при вступі у шлюб можуть призводити до конфліктів та низької стабільності молодих сімей. Комплексний підхід, що включає психологічну роботу, розвиток моральних, комунікативних та емоційних навичок, а також усвідомлення відповідальності, сприяє формуванню готовності молоді до свідомого та відповідального вступу в шлюб і створення гармонійних сімейних стосунків.

1.3. Фактори, що впливають на психологічну готовність до створення сім'ї

Психологічна готовність до створення сім'ї є важливою складовою соціальної та особистісної зрілості, що забезпечує стабільність і гармонійність подружніх відносин. В умовах війни цей процес ускладнюється через вплив соціально-психологічних факторів, високий рівень стресу та зміну життєвих пріоритетів молоді. Дослідження психологічної готовності до шлюбу в таких умовах є актуальним, оскільки війна накладає відбиток на психічне здоров'я молоді, її емоційний стан, стосунки в родині і мотивацію до створення сім'ї.

Як зазначають І. Астремська та Г. Зелінська, під час війни значно зростає рівень стресу, що ускладнює формування стабільних партнерських відносин, призводить до психічних травм та змін у системі цінностей, що безпосередньо впливає на бажання створювати сім'ю [1, с. 210]. Соціальне середовище у воєнний період часто змінюється, що викликає у молоді потребу в стабільності та підтримці, а психологічна готовність до шлюбу ґрунтується на прагненні знайти емоційну безпеку та підтримку [2, с. 39].

Війна також змінює традиційні гендерні ролі, що може призводити до конфліктів у подружніх парах та додаткових труднощів у плануванні сімейного життя [18, с. 55]. Важливим аспектом є психологічна підтримка майбутніх подружжів: доступ до психологічної допомоги допомагає адаптуватися до стресових умов та формує здатність будувати довготривалі гармонійні відносини [4, с. 72].

Психологічна готовність до шлюбу у воєнних умовах передбачає не лише емоційну стабільність, але й інтелектуальну готовність до відповідальності за партнерські стосунки. В умовах війни молодь може переосмислювати цінності шлюбу, орієнтуючись на емоційну та соціальну стабільність, практичну підтримку і економічну безпеку [7, с. 82].

Формування психологічної готовності до шлюбу включає взаємодію внутрішніх і зовнішніх факторів та розвиток таких компонентів: мотиваційно-ціннісного, когнітивного, емоційно-регулятивного та поведінкового [51, 53, 54].

Основні компоненти психологічної готовності до шлюбу:

1. Мотиваційно-ціннісний компонент:

- позитивна мотивація до шлюбу;
- усвідомлення власних потреб та способів їх задоволення у сім'ї;
- сформоване ціннісне ставлення до сім'ї;
- усталені погляди на життя та сімейні цінності.

2. Когнітивний (пізнавальний) компонент:

- знання про сім'ю, її структуру та функції;
- навички міжособистісного спілкування;
- розуміння власних потреб та способів їх реалізації.

3. Емоційно-регулятивний компонент:

- здатність до рефлексії власних та партнерських емоцій;
- навички саморегуляції та самоорганізації;
- стабільність самооцінки та почуттів;
- розвиток вольових якостей і самоконтролю[18].

В умовах війни підвищується значущість всіх цих компонентів, оскільки вони визначають здатність молоді будувати здорові, гармонійні та стабільні подружні відносини, незважаючи на екстремальні обставини.

Психологічна готовність молоді до створення сім'ї формується під впливом комплексу взаємопов'язаних факторів, які значною мірою загострюються в умовах війни. Нестабільність, відчуття небезпеки, втрати, а також переоцінка життєвих цінностей змушують молодь по-новому осмислювати значення шлюбу та сім'ї. Водночас діють і традиційні чинники, такі як рівень особистісної зрілості, міжособистісні стосунки, соціальне оточення та культурні установки.

Для глибшого розуміння цих впливів доцільно класифікувати їх за змістовими групами. У таблиці 1.2 узагальнено основні чинники, що формують психологічну готовність молодої людини до шлюбу в умовах воєнного стану, із зазначенням їхнього впливу.

Таблиця 1.2.

Фактори, що впливають на психологічну готовність молоді до створення сім'ї в умовах війни

Група факторів	Конкретні чинники	Характер впливу
Психологічні фактори	- Особистісна зрілість - Емпатія - Саморефлексія - Потреба в безпеці	Формують здатність до відповідальних стосунків і емоційної стабільності
Соціальні фактори	- Вплив батьківської родини - Соціальні ролі - Оточення однолітків	Визначають моделі поведінки в стосунках, очікування від шлюбу
Культурно-ціннісні фактори	- Ставлення до шлюбу в суспільстві - Гендерні стереотипи - Релігійні переконання	Формують уявлення про «ідеальну сім'ю», норму та обов'язки
Освітні фактори	- Наявність знань про шлюб і сім'ю - Психолого-педагогічна підготовка	Сприяють усвідомленому вибору партнера та подружніх ролей
Інформаційні фактори	- Вплив медіа - Соціальні мережі - Поширення ідеалізованих або деструктивних моделей	Можуть формувати нереалістичні очікування щодо стосунків
Військові фактори	- Втрата стабільності - Ризики та тривожність - Потреба в підтримці	Актуалізують потребу в родині як джерелі емоційного захисту
Мотиваційні фактори	- Прагнення до близькості - Потреба у приналежності - Пошук сенсу	Підсилюють бажання створити емоційно значущі стосунки

Отже, психологічна готовність до створення сім'ї в умовах війни є складним і багатофакторним процесом, що визначається численними соціально-психологічними, культурними та емоційними умовами. Важливо враховувати не лише індивідуальні характеристики молоді, але й зовнішні фактори, що можуть істотно змінювати погляди на сімейне життя та шлюб у надзвичайних обставинах.

Ключовими елементами формування психологічної готовності до шлюбу в таких умовах є:

- надання психологічної допомоги та консультування;
- адекватна підтримка з боку соціального середовища;
- усвідомлення та адаптація до нових соціальних реалій, які визначають сучасне життя молоді[3].

Комплексне врахування цих аспектів сприяє формуванню здорових, гармонійних та стабільних сімейних стосунків навіть в умовах екстремального впливу війни.

Психологічна готовність молоді до створення сім'ї в умовах війни є складним і багатогранним явищем, яке потребує комплексного підходу до дослідження. У першому розділі було здійснено теоретичний аналіз цього поняття, що дозволяє зрозуміти, як саме війна впливає на соціальні та психологічні процеси в житті молодих людей. Теоретичні засади свідчать про те, що війна призводить до значних змін у соціальному середовищі, що в свою чергу впливає на сімейні стосунки та формування готовності до подружнього життя.

Молодь, що переживає військові конфлікти, стикається з великою кількістю стресових факторів, які змінюють її уявлення про шлюб і сім'ю. Психологічна готовність до шлюбу в таких умовах часто визначається не лише емоційною стабільністю, але й прагматизмом, необхідністю отримання соціальної та емоційної підтримки. У свою чергу, це змушує молодих людей переглядати свої ціннісні орієнтири, надаючи більше значення емоційній безпеці та стабільності[34].

Важливою особливістю психологічної готовності до шлюбу є вплив соціокультурних факторів, зокрема, зміни в традиційних гендерних ролях. Війна викликає зміну соціальних структур, що може зумовити нові підходи до уявлення

про подружні стосунки та взаємодію партнерів. Проте ці зміни можуть спричиняти і конфлікти в подружніх парах, адже у молодих людей може не бути достатнього досвіду в подоланні таких труднощів[15].

Особливо важливим є етап студентського віку, коли молодь активно формує свої життєві уявлення про сім'ю та шлюб. На цьому етапі важливими є як внутрішні чинники, так і вплив соціального середовища, що може змінювати сприйняття шлюбних відносин. Війна, в свою чергу, вносить корективи в цей процес, адже підвищення рівня стресу та невизначеності може призводити до поспішних рішень щодо шлюбу, що не завжди є найкращим виходом.

Фактори, що впливають на психологічну готовність до створення сім'ї в умовах війни, є різноманітними. Серед них можна виокремити соціально-економічні зміни, психологічні травми, а також гендерні стереотипи, що можуть визначати роль партнерів у майбутньому сімейному житті. Всі ці фактори накладаються один на одного, створюючи складний контекст для формування стійких і здорових стосунків.

Значну роль у формуванні психологічної готовності до шлюбу відіграє рівень підтримки з боку соціального середовища, зокрема родини, друзів та психологів. У часи війни молодим людям важливо отримувати підтримку та консультації, що допомагає знижувати рівень тривожності та депресії. Взаємодія з іншими людьми дозволяє створити емоційну підтримку, необхідну для прийняття серйозних рішень щодо майбутнього[20].

У той же час важливо враховувати, що в умовах війни багато молодих людей переживають значні психологічні травми, які можуть впливати на їхнє бажання створювати сім'ї. Психологічна підготовка та адаптація до нових соціальних умов є важливими аспектами для формування здорових подружніх стосунків у молоді, яка пережила бойові дії та інші труднощі війни.

Загалом, перший розділ дослідження доводить, що психологічна готовність молоді до шлюбу в умовах війни є складним процесом, що залежить від численних соціальних, психологічних і культурних чинників. Більш детальне вивчення цих аспектів дозволяє зрозуміти специфіку формування сімейних цінностей в умовах

війни та визначити основні напрямки для підтримки молоді в період підготовки до створення сім'ї.

Психологічна готовність молоді до створення сім'ї є багатофакторним процесом, що формується під впливом взаємопов'язаних внутрішніх і зовнішніх чинників. В умовах війни особливо значущими стають психологічні (особистісна зрілість, емоційна стабільність, саморефлексія), соціальні (підтримка родини та оточення), культурно-ціннісні (гендерні стереотипи, релігійні переконання), освітні, інформаційні та військові фактори.

Вони визначають здатність молоді будувати відповідальні, гармонійні та стабільні подружні відносини. Для ефективного формування психологічної готовності важливим є комплексний підхід, що включає розвиток мотиваційно-ціннісного, когнітивного, емоційно-регулятивного та поведінкового компонентів готовності до шлюбу, а також психологічну підтримку та адаптацію до змінених соціальних умов.

РОЗДІЛ 2 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЯГОТИНСЬКОГО ІНСТИТУТУ МАУП ДО СТВОРЕННЯ СІМ'Ї (НА ПРИКЛАДІ СПІВПРАЦІ З ЯГОТИНСЬКОЮ СЛУЖБОЮ У СПРАВАХ ДІТЕЙ ТА СІМ'Ї)

2.1. Характеристика методів емпіричного дослідження психологічної готовності студентської молоді до створення сім'ї

З метою виявлення вихідного рівня сформованості психологічної готовності до шлюбу сучасної молоді було проведено констатуючий етап експерименту.

Базою дослідження виступив Яготинський інститут МАУП. Вибірку дослідження склали 20 студентів 3–4 курсів інституту (10 дівчат та 10 юнаків) віком 18–22 років. Для проведення дослідження залучено спеціалістів Яготинської служби у справах дітей та сім'ї, які консультували студентів щодо сімейних ролей, обов'язків подружжя та формування здорових сімейних відносин.

У ході дослідження психологи Яготинської служби надавали студентам Яготинського інституту МАУП консультації щодо розвитку емоційної чутливості, навичок комунікації та саморегуляції у сімейному житті. Після завершення опитувань частина студентів брала участь у практичних заняттях та тренінгах, що проводились спільно з представниками служби, з метою підвищення психологічної готовності до створення сім'ї.

З урахуванням компонентів психологічної готовності до шлюбу, виділених Л.С. Виготським та Г.С. Костюком, були визначені основні критерії оцінки[8]:

- Мотиваційний компонент – містить уявлення про провідні мотиви та установки, які спрямовують вибір майбутнього шлюбного партнера;
- Емоційний компонент – відображає здатність до емпатії, уміння розуміти та виражати значущість близької людини, співпереживати;
- Когнітивний компонент – включає систему знань та уявлень про особливості шлюбних відносин, роль шлюбу та систему обов'язків подружжя;

- Поведінковий компонент – передбачає здатність до саморегуляції власної психіки та поведінки [5, с. 62].

Сукупність зазначених компонентів дозволяє оцінити рівень сформованості психологічної готовності до шлюбу. Загальний рівень визначався як середнє арифметичне показників усіх компонентів.

Сукупність зазначених компонентів дозволяє оцінити загальний рівень сформованості психологічної готовності до шлюбу, який визначався як середнє арифметичне показників усіх компонентів.

Діагностична карта дослідження представлена у таблиці 2.1.

Критерій	Показник	Діагностична методика
Когнітивний	знання про шлюб та сімейне життя	Опитувальник «Вимірювання установок у сімейній парі» (Ю.Є. Альошина, Л.Я. Гозман, Є.М. Дубівська)
мотиваційний	мотиви одруження	Опитувальник «Мотиви одруження» (С.І. Голод)
емоційний	емоційна близькість у шлюбі	Опитувальник «Шкала емоційного відгуку» (А. Меграбян та Н. Епштейн)
поведінковий	здатність до саморегуляції поведінки	Тест-картка оцінки готовності до сімейної життя (І.Ф. Юнда)

Методика 1. Опитувальник «Вимірювання установок у сімейній парі» (Ю.Є. Альошина, Л.Я. Гозман, Є.М. Дубовська).

Мета:

- Виявлення рівня знань про шлюб та сімейне життя.

Зміст:

- Опитувальник містить 40 тверджень, що потребують оцінки за ступенем згоди респондента з кожним із них [1].

Обробка результатів:

- Кожен варіант відповіді оцінюється бально:

«Так, це так» – 4 бали

«Ймовірно, це так» – 3 бали

«Навряд чи це так» – 2 бали

«Ні, це не так» – 1 бал

Підсумкові значення можуть обчислюватися:

Окремо для кожної із 10 шкал – шляхом знаходження середнього арифметичного балів.

Для визначення загального рівня знань про шлюб та сімейне життя – шляхом підсумовування середніх арифметичних по кожній шкалі.

Інтерпретація результатів:

- Високий рівень (33–40 балів) – свідчить про сформовані знання та уявлення про шлюб і сімейне життя, розуміння цінності та законів сімейного життя;
- Середній рівень (18–32 бали) – демонструє поверхневі або неточні уявлення та знання про шлюб і сімейне життя, включно з правовими аспектами;
- Низький рівень (0–17 балів) – вказує на відсутність достатніх знань та уявлень про шлюб і сімейне життя[20].

Високий рівень розвитку знань про шлюб та сімейне життя було виявлено у 25 % респондентів експериментальної групи (5 осіб від загальної кількості) та у 20 % контрольної групи (4 особи). Молоді люди цієї категорії демонструють сформовані знання та уявлення про шлюб і сімейне життя загалом.

Вони мають розвинені уявлення про всі основні сфери подружнього життя, усвідомлюють цінності та закони сім'ї, а також володіють певними особистісними

якостями, що дозволяють ефективно вирішувати можливі конфлікти. Крім того, вони добре усвідомлюють обов'язки подружжя один перед одним та права, які існують у шлюбі.

Середній рівень розвитку знань про шлюб та сімейне життя виявлено у 50 % респондентів експериментальної групи (10 осіб) та у 55 % контрольної групи (11 осіб) [32]. Молоді люди цієї категорії загалом мають сформовані уявлення про шлюб і сімейне життя, проте ці уявлення, як правило, носять поверхневий або неточний характер. Крім того, у респондентів цієї категорії можуть спостерігатися прогалини у знаннях щодо окремих аспектів спільного сімейного життя та правових або психологічних основ шлюбу.

Низький рівень розвитку знань про шлюб та сімейне життя виявлено у 25 % респондентів експериментальної та контрольної групи (по 5 осіб у кожній групі відповідно). Молоді люди цієї категорії не мають сформованих уявлень про шлюб та сімейне життя, відсутні достатні знання про психологію подружніх відносин, ведення спільного побуту, права та обов'язки подружжя, а також про інші аспекти, що стосуються сімейного життя та шлюбу.

Методика 2. Опитувальник «Мотиви одруження» (С.І. Голод)

Мета: виявлення рівня сформованості мотивів вступу до шлюбу.

Зміст: респондент оцінює вплив кожної з 8 причин на своє рішення про одруження за 5-бальною шкалою, де:

5 балів – максимальна вираженість причини;

1 бал – мінімальна вираженість причини.

Обробка результатів:

- Підраховується сумарна кількість балів за всіма причинами одруження.
- На основі отриманої суми визначається підсумковий рівень сформованості мотивів одруження.
- Додатково можливо виявити домінуючі мотиви у респондента.

Критерії оцінки підсумкового рівня:

- Високий рівень (33–40 балів): свідчить про сформовані усвідомлені мотиви одруження, чітке розуміння мети вступу до шлюбу;
- Середній рівень (18–32 бали): демонструє середню мотивацію одруження, мотиви мають переважно зовнішній характер;
- Низький рівень (0–17 балів): свідчить про відсутність сформованих мотивів одруження, низьку мотивацію до спільного сімейного життя, відсутність виражених переважних мотивів.

Середній рівень сформованості мотивів одруження виявлено у 60 % експериментальної та 65 % контрольної групи (відповідно 12 та 13 осіб). Молоді люди цієї категорії мають певні мотиви вступу до шлюбу, але вони, як правило, носять переважно зовнішній характер – орієнтація на матеріальні блага, соціальний статус чи тиск оточення. Провідними мотивами для цих респондентів часто є прагнення створити сім'ю «за нормою» або слідування очікуванням родини та суспільства.

Низький рівень сформованості мотивів одруження виявлено у 30 % експериментальної та 25 % контрольної групи (відповідно 6 та 5 осіб). Ці молоді люди практично не мають усвідомлених мотивів вступу до шлюбу, низька мотивація до сімейного життя, відсутність чітких переважних мотивів, що ускладнює прогнозування їхньої готовності до створення стабільних подружніх стосунків[21].

У підсумку, результати показують, що більшість молоді має середній рівень сформованості мотивів одруження, що вказує на необхідність цілеспрямованої роботи над усвідомленням власних мотивів та значення шлюбу в контексті сімейного життя.

Високий рівень емоційного відгуку та емоційної близькості з партнером виявлено у 20 % експериментальної та 15 % контрольної групи (відповідно 4 та 3 особи). Молоді люди цієї категорії демонструють здатність до глибокого розуміння емоцій партнера, прояву емпатії та співчуття, а також готовність до підтримки близьких у складних життєвих ситуаціях.

Середній рівень емоційної близькості виявлено у 60 % експериментальної та 65 % контрольної групи (відповідно 12 та 13 осіб). Молоді люди цієї категорії мають певну емоційну чутливість, але її прояви не завжди системні та стабільні. Вони здатні підтримувати контакт та проявляти увагу до емоцій партнера, проте іноді їхня реакція на потреби іншого є неадекватною або поверхневою[14].

Низький рівень емоційної близькості виявлено у 20 % експериментальної та 20 % контрольної групи (по 4 особи у кожній групі). Молоді люди цієї категорії проявляють недостатню зацікавленість у емоційному стані партнера, рідко виражають співчуття або підтримку, що може ускладнювати формування здорових та гармонійних подружніх стосунків.

Отже, результати свідчать, що більшість учасників мають середній рівень емоційної готовності до шлюбу, що підкреслює необхідність цілеспрямованого розвитку емоційної чутливості, емпатії та вміння підтримувати партнера у майбутньому сімейному житті.

Низький рівень розвитку емоційної близькості у шлюбі виявлено у 50 % експериментальної (10 осіб) та 40 % контрольної групи (8 осіб). Молоді люди цієї категорії мають недостатньо сформовану здатність до розуміння емоцій партнера, прояву співчуття та емпатії, рідко враховують почуття іншого у спільному житті, що може ускладнювати формування здорових та гармонійних подружніх стосунків.

Таким чином, більшість учасників експерименту мають середній або низький рівень емоційної готовності до шлюбу, що підкреслює необхідність розвитку навичок емоційної чутливості, емпатії та взаємної підтримки у підлітків та молоді для успішного побудови майбутніх сімейних стосунків.

Отже, узагальнюючи результати опитування щодо емоційної готовності до шлюбу:

- Високий рівень розвитку емоційної близькості у шлюбі виявлено у 5 % (1 особа) експериментальної та 10 % (2 осіб) контрольної групи. Ці молоді люди здатні проявляти емпатію, співчуття та цікавляться емоційним станом партнера.

- Середній рівень розвитку емоційної близькості зафіксовано у 45 % (9 осіб) експериментальної та 50 % (10 осіб) контрольної групи. Молоді люди цієї категорії можуть не завжди помічати емоції партнера та враховувати їх у спільному житті.
- Низький рівень розвитку емоційної близькості виявлено у 50 % (10 осіб) експериментальної та 40 % (8 осіб) контрольної групи. Ці молоді люди не цікавляться емоційним станом партнера, не проявляють співчуття та емпатію, їм важко встановлювати довірчі стосунки, вони часто залишаються замкненими.

Мотиви вступу до шлюбу продемонстровано в таблиці 2.2.

Рівень привабливості	Кількість осіб	Відсоток (%)
Дуже високий	1	5%
Високий	9	45%
Середній	8	40%
Низький	2	10%
Усього	20	100%

Таким чином, більшість респондентів мають середній або низький рівень емоційної готовності до сімейного життя, що підкреслює необхідність розвитку навичок емоційної чутливості та здатності до встановлення довірчих стосунків у молоді для формування стабільних подружніх відносин.

Отже, тест-картка І.Ф. Юнда оцінює поведінковий компонент психологічної готовності до сімейного життя, зокрема здатність до саморегуляції поведінки в різних життєвих ситуаціях[21]:

- Високий рівень (70–120 балів) – випробувані демонструють розвинену саморегуляцію, здатні стримувати негативні емоції, контролювати поведінку у складних ситуаціях.

- Середній рівень (30–69 балів) – молоді люди проявляють негативні емоції у певних ситуаціях, проте загалом намагаються контролювати себе.
- Низький рівень (0–29 балів) – відсутність сформованої саморегуляції та самоконтролю, труднощі у стримуванні емоцій і поведінки.

Цей метод дозволяє визначити, наскільки молодь готова адекватно реагувати на стресові або конфліктні ситуації в сімейному житті, що є критично важливим для формування стабільних і гармонійних подружніх стосунків.

Підсумовуючи результати методики І.Ф. Юнда щодо здатності до саморегуляції поведінки у молоді[23]:

- Високий рівень (5 % у обох групах, по 1 особі) – молоді люди демонструють стійку емоційно-вольову сферу, вміють контролювати свої емоції, уникати конфліктів і реагувати зважено на прояви негативних емоцій партнера. Така здатність до саморегуляції сприяє стабільності та гармонії у сімейних стосунках.
- Середній рівень (50 % у обох групах, по 10 осіб) – молоді люди іноді проявляють імпульсивність або агресивність, проте загалом намагаються контролювати себе, йдуть на компроміси та здатні вибачатися. Це дозволяє уникати серйозних конфліктів, хоча можливі невеликі непорозуміння у стосунках.
- Низький рівень (45 % у обох групах, по 9 осіб) – молодь має слабку здатність до самоконтролю, схильна до імпульсивних і агресивних реакцій, що може провокувати конфлікти та напруженість у сімейних взаєминах.

Таким чином, лише невелика частина молоді володіє високим рівнем саморегуляції, тоді як більшість потребує розвитку навичок контролю емоцій та поведінки для успішного подружнього життя.

Результати діагностики ознак матеріально-фінансової та господарської
привабливості 2.3.

№	Респондент	Бали	Рівень
1	Дівчина 1	89	високий
2	Дівчина 2	77	середній
3	Дівчина 3	103	високий
4	Дівчина 4	95	високий
5	Дівчина 5	81	середній
6	Дівчина 6	108	дуже високий
7	Дівчина 7	68	середній
8	Дівчина 8	59	низький
9	Дівчина 9	92	високий
10	Дівчина 10	74	середній
11	Дівчина 11	85	високий
12	Дівчина 12	66	середній
13	Хлопець 1	84	середній
14	Хлопець 2	70	середній
15	Хлопець 3	63	низький
16	Хлопець 4	106	дуже високий
17	Хлопець 5	88	високий
18	Хлопець 6	97	високий
19	Хлопець 7	80	середній
20	Хлопець 8	73	середній

Отже, загальний рівень сформованості психологічної готовності до шлюбу у молоді визначався як середнє арифметичне чотирьох компонентів, оцінених за відповідними методиками:

- Рівень знань про шлюб та сімейне життя (опитувальник Ю.Є. Альошина, Л.Я. Гозман, Є.М. Дубовська)
- Рівень сформованості мотивів одруження (опитувальник С.І. Голод)
- Рівень емоційної близькості до партнера (опитувальник О. Меграбян та Н. Епштейн)
- Рівень здатності до саморегуляції поведінки (тест-картка І.Ф. Юнда)

Для кожного випробуваного підсумковий бал по кожній методиці був переведений у відповідний рівень (високий, середній, низький), після чого визначалося середнє арифметичне всіх чотирьох показників. Це дозволяє оцінити комплексну психологічну готовність до шлюбу як інтегровану характеристику, що враховує когнітивні, мотиваційні, емоційні та поведінкові компоненти.

Таким чином, загальний рівень дає змогу судити про готовність молоді до сімейного життя в цілому, а не лише за окремими аспектами.

Отже, високий рівень сформованості психологічної готовності до шлюбу (218–300 балів) у молоді означає, що:

- всі компоненти психологічної готовності сформовані,
- молоді люди володіють достатніми знаннями про шлюб та сімейне життя,
- мають усвідомлені мотиви одруження,
- схильні проявляти емоційну близькість у шлюбі,
- здатні до ефективної саморегуляції поведінки та емоцій.

За результатами дослідження такий високий рівень спостерігався у 10 % учасників експериментальної та контрольної групи — по 2 особи в кожній групі. Це свідчить, що лише невелика частина сучасної молоді має повну психологічну готовність до створення сім'ї[20].

Отже, результати дослідження психологічної готовності до шлюбу сучасної молоді можна узагальнити так:

1. Середній рівень сформованості психологічної готовності до шлюбу (103–217 балів) спостерігається у тих, у кого основні компоненти готовності розвинені або на середньому рівні, або частково недостатньо (часто це стосується поведінкового

компоненту). Такий рівень зафіксований у 50 % експериментальної (10 осіб) та 55 % контрольної групи (11 осіб).

2. Низький рівень сформованості психологічної готовності до шлюбу (0–102 бали) характерний для молоді, у якої основні компоненти готовності практично не сформовані: недостатні знання про шлюб і сімейне життя, відсутність мотивації до одруження, низька схильність до емоційної близькості та слабкі навички саморегуляції поведінки і емоцій. Цей рівень виявлено у 40 % експериментальної (8 осіб) та 35 % контрольної групи (7 осіб) [18].

Проведений аналіз результатів засвідчив, що 5 студентів (3 дівчини та 2 юнаки) характеризуються високим рівнем стійкості до формування фізіологічної та психологічної залежності. Це свідчить про достатньо розвинені механізми самоконтролю, здатність регулювати власну поведінку та відповідально ставитися до особистого способу життя. Окрім того, у 3 респондентів (2 дівчини та 1 юнак) зафіксовано дуже високий рівень стійкості, що вказує на наявність виражених внутрішніх ресурсів, емоційної врівноваженості та особистісної зрілості[30].

Середній рівень опірності залежностям виявлено у 7 учасників дослідження. Подібні показники можуть свідчити про певну вибіркочну чутливість до окремих форм залежної поведінки. У звичайних умовах така вразливість може не проявлятися, проте в ситуаціях стресу або за відсутності підтримки існує ризик її актуалізації. У зв'язку з цим доцільно звернути увагу на ті сфери, де показники є нижчими, та провести профілактичну роботу.

Низький рівень стійкості виявлено у 5 студентів (3 дівчини та 2 юнаки). Такі результати можуть свідчити про наявність передумов до формування залежної поведінки або про підвищений ризик її розвитку за умов тривалого психоемоційного напруження. У цьому випадку доцільним є проведення індивідуальних консультацій з психологом з метою своєчасної профілактики можливих негативних наслідків[15].

У цілому результати дослідження демонструють, що частина молоді має достатній рівень внутрішньої стійкості, що позитивно характеризує їхню готовність до відповідальних і зрілих взаємин. Водночас виявлена у окремих студентів схильність до залежностей підкреслює необхідність системної профілактичної

роботи. Особливої уваги потребують молоді люди з низькими показниками, оскільки залежна поведінка може негативно впливати як на міжособистісні стосунки, так і на майбутнє подружнє життя.

За підсумками дослідження, у якому взяли участь 20 студентів, встановлено, що 90 % респондентів (18 осіб) характеризуються середнім рівнем шлюбного потенціалу. Це означає, що більшість учасників мають базові передумови для створення сім'ї: здатність до міжособистісної взаємодії, орієнтацію на партнерство, готовність до спільного життя та взаємної підтримки. Водночас такий рівень свідчить про потребу подальшого розвитку окремих складових шлюбної готовності[11]. Насамперед це стосується морально-психологічної зрілості, усвідомленого ставлення до сімейних ролей, а також емоційної врівноваженості й матеріальної самостійності.

Лише 10 % студентів (2 особи) продемонстрували низький рівень шлюбного потенціалу. Подібні результати можуть вказувати на наявність труднощів у сферах, що є визначальними для гармонійного подружнього життя, зокрема в аспектах емоційної близькості, особистісної зрілості або стабільності життєвих позицій. Для цієї категорії доцільною є психологічна підтримка, спрямована на розвиток відповідальності, емоційної компетентності та навичок побудови здорових взаємин.

Варто підкреслити, що жоден із учасників не продемонстрував високого рівня шлюбного потенціалу. Це може свідчити про недостатню сформованість таких якостей, як готовність до довготривалих партнерських відносин, уміння приймати зрілі рішення, розвинені комунікативні навички та емоційна компетентність.

Загалом результати дослідження вказують на те, що більшість студентів перебувають на середньому рівні готовності до створення сім'ї. Це відображає наявність певної основи для майбутніх подружніх стосунків, однак одночасно підкреслює необхідність цілеспрямованої роботи над особистісним і міжособистісним розвитком. Особливої уваги потребують студенти з низькими показниками, оскільки своєчасна психологічна допомога може сприяти формуванню зрілих, відповідальних і стабільних сімейних відносин у майбутньому.

Проведене дослідження показало, що переважна більшість студентів Яготинського інституту МАУП мають середній рівень психологічної готовності до сімейного життя, що підкреслює потребу в подальшому розвитку емоційної компетентності, мотивації та саморегуляції. Співпраця з Яготинською службою у справах дітей та сім'ї є важливим інструментом підтримки молоді та надання практичних навичок для майбутнього подружнього життя.

2.2. Аналіз та інтерпретація результатів емпіричного дослідження щодо психологічної готовності студентської молоді до створення сім'ї.

Формувальний етап дослідження було реалізовано з учасниками експериментальної групи у складі 20 осіб, які включали студентів Яготинського інституту МАУП та старшокласників місцевих шкіл. Зміст і напрями роботи визначалися відповідно до висунутої гіпотези, згідно з якою рівень психологічної готовності до шлюбу у сучасної молоді підвищиться за умови:

- організації системної та цілеспрямованої психологічної роботи, спрямованої на розвиток мотиваційного, емоційного та поведінкового компонентів готовності до шлюбу;
- поглиблення й розширення знань молоді про сутність шлюбу та особливості сімейного життя[13].

Відповідно до визначених напрямів була розроблена програма занять для учасників експериментальної групи.

Мета програми – сприяти формуванню психологічної готовності молоді до створення сім'ї, зокрема у школярів та студентів інституту.

Основні завдання занять:

- розширення уявлень про шлюб і сімейні взаємини;
- формування усвідомлених внутрішніх мотивів вступу до шлюбу;
- розвиток позитивної мотивації до сімейного життя;
- формування здатності до емоційної близькості у подружніх стосунках;

- розвиток навичок саморегуляції та самоконтролю поведінки;
- формування позитивного ставлення до шлюбу як соціальної та особистісної цінності[10].

Програма включала 8 занять, які реалізовувалися протягом 4 тижнів (двічі на тиждень). Тривалість кожного заняття становила 1,5 години. Реалізація програми мала комплексний характер і була спрямована на гармонійний розвиток усіх структурних компонентів психологічної готовності до шлюбу.

Заняття проводилися у приміщеннях Яготинського інституту МАУП та актовому залі місцевих шкіл. Для інтерактивного навчання активно залучалася підтримка Яготинської служби у справах дітей та сім'ї, яка надавала практичні кейси та проводила консультації щодо сімейних прав та обов'язків.

Перелік розроблених заходів відображено у таблиці 2.1.

Тема заходів	Ціль заходів	Форма роботи
«Шлюб: загальні уявлення»	Сформувати загальні уявлення про шлюб, розширити знання про сімейне життя, сформувати позитивну думку про шлюб.	Лекція-розмова, обговорення
«Очікування від шлюбу»	Виявити особистісну значущість шлюбу, його бачення та очікування, сформувати цілісне сприйняття шлюбу та сімейного життя.	Розмова, дискусія
«Сумісність партнерів»	Сформувати усвідомлення потреби підготовки до одруження, розуміння сумісності та несумісності майбутніх подружжя.	Дискусія, мозковий штурм
«Права та обов'язки подружжя»	Сформувати точні уявлення про правовий бік шлюбу, сформувати знання про права та обов'язки подружжя.	Лекція-розмова, обговорення, ділова гра
«Мотиви одруження»	Сформувати внутрішні свідомі мотиви одруження, розуміння відповідальності.	Розмова, мозковий штурм, тренінг
«Готовність до шлюбу та сімейної життя»	Сформувати усвідомлення потреби підготовки до одруження та сімейного життя	Лекція-розмова, обговорення, тренінг
«Планування сім'ї»	Розвинути розуміння потреби планування у шлюбі та сімейному житті, сформувати загальну готовність до шлюбу.	Тренінг з елементами рольових ігор
«Конфлікти у шлюбі та способи їх врегулювання»	Навчити запобігати та регулювати конфліктні ситуації у майбутньому шлюбі, вчитися йти на компроміси, обговорювати проблеми разом із чоловіком.	Бесіда, тренінг з елементами рольових ігор

Нижче подано характеристику проведених занять у межах формувального етапу дослідження.

Захід 1 – «Шлюб: загальні уявлення»

Перше заняття було організоване у форматі лекції-бесіди з подальшим обговоренням. На початку учасникам було запропоновано проблемне запитання: «Що таке шлюб і як ви його розумієте?».

Свої міркування висловили Вероніка Д., Леонід Ч., Ольга К. та Тимофій М. У відповідях переважав правовий аспект трактування шлюбу — зокрема звучали формулювання на кшталт «юридично оформлений союз чоловіка і жінки» або «добровільний союз двох людей, спрямований на створення сім'ї». Водночас у відповідях не було чіткого акценту на взаємних правах та обов'язках подружжя[19].

Після обговорення учасникам було надано розширене пояснення поняття шлюбу та сімейного життя з позицій психології, соціології та права. Було проведено мінілекцію на тему «Що таке шлюб і яку роль він відіграє в житті людини». Група виявляла зацікавленість, активно слухала та ставила запитання. Найбільшу активність проявили Аліна Т., Валерія Р., Вероніка Д., Ольга К. та Тетяна А. [16].

З метою уточнення й систематизації уявлень було використано вправу «Чотири кути», у межах якої кожен учасник мав визначити чотири ключові аспекти поняття шлюбу. Найбільш змістовно виконали завдання Аліна Т., Валерія Р., Вероніка Д., Леонід Ч., Ольга К., Тетяна А. та Тимофій М., які змогли виділити різнопланові характеристики й аргументувати їх. У частини учасників аспекти виявилися однотипними, що свідчило про недостатню глибину розуміння поняття.

Для розмежування понять «шлюб» і «співжиття» було проведено вправу «Шлюб чи співжиття?». Учасники об'єдналися у дві групи та визначали характерні ознаки кожного явища. Загалом обидві команди продемонстрували здатність розрізняти ці поняття. Найбільш аргументовані відповіді надали Валерія Р., Вероніка Д., Леонід Ч., Ольга К. та Едуард Н. Наприкінці заняття було здійснено підбиття підсумків і рефлексію.

Захід 2 – «Очікування від шлюбу»

Друге заняття проходило у формі дискусії. Молоді люди розмірковували над запитанням: «Чого ви очікуєте від шлюбу?». Активність у відповідях проявили Аліна Т., Валерія Р., Діана Е., Мирослава Н. та Поліна Е. Серед очікувань переважали такі аспекти, як тривале спільне життя, народження та виховання дітей, ведення спільного побуту.

Наступним етапом стало творче завдання «Чого я очікую від шлюбу», у межах якого учасники створювали колаж майбутнього сімейного життя, відображаючи власні уявлення та бажані характеристики. Найбільший ентузіазм продемонстрували дівчата, які включали до своїх робіт різноманітні емоційні, соціальні та матеріальні складові.

У юнаків очікування виявилися більш лаконічними. Так, Євген І. та Тимофій М. акцентували увагу на створенні великої та міцної родини, а Станіслав П. — на наявності власного просторого житла як основи стабільного сімейного життя.

Заняття завершилося обговоренням отриманих результатів та аналізом реалістичності очікувань від подружніх стосунків.

Після групи було запропоновано провести дискусію з питання «Виправдані та невинуваті очікування від шлюбу», де молоді люди мали визначити що краще - «рожеві окуляри» молодих людей при шлюб, коли кожен із партнерів ідеалізує один одного і шлюб в цілому, або раціональність молодих людей, коли кожен з партнерів розуміє складність спільного життя та готовий протистояти їм.

Найбільш активними при обговоренні цього питання були Аліна Т., Валерія Р., Вероніка Д., Леонід Ч., Ольга К., Тетяна А., Тимофій М. та Едуард Н. Кожен із хлопців зміг чітко позначити свою позицію, пояснити її та аргументувати. Деякі хлопці, зокрема Андрій В., Костянтин Н., Матвій А., Микита Ш. та Уляна Ж., висловлювали своє незгода щодо деяких позицій хлопців, при цьому змогли аргументовано уявити свою думку. Інші хлопці групи не були активними в обговоренні і фактично виступали в ролі слухачів, тому завершення дискусії їм надали можливість сформулювати свою позицію. Загалом захід пройшов продуктивно, в кінці були підбито підсумки.

Третій захід – «Сумісність партнерів». Це захід мав форму дискусії. Молодим людям було поставлено питання для міркування «Що таке сумісність партнерів і наскільки вона важлива в шлюбі?». Найбільш активними в міркуванні були Аліна Т., Валерія Р., Вероніка Д., Діана Е., Євген І., Ольга К. та Тимофій М. Хлопці відзначили значимість сумісності партнерів під час одруження.

Потім групі було запропоновано завдання «Якість мого майбутнього дружина», у якому кожен наголошував на переліку тих особистісних якостей, які вони хотіли б бачити у своєму майбутньому дружині. В основному молоді люди відзначали такі якості, як - вірність, щирість, довірливість, почуття гумору, відповідальність.

Для обговорення та дискусії групі було поставлено питання «Що краще - коли подружжя схоже за характером, у них спільні інтереси та хобі, або відрізняються, але при цьому доповняють один одного та розширюють інтереси обох?». Активність у дискусії виявили Аліна Т., Валерія Р., Вероніка Д., Євген І., Леонід Ч., Ольга К., Руслан І., Тетяна А. та Едуард Н. При міркуванні хлопці висловлювали власну позицію, аргументували її та наводили приклади. Загалом хлопці висловили неоднозначність у думках, деякі молоді люди до кінця дискусії змінили свою позицію, зокрема Андрій В., Дмитро М. та Уляна Ж. [17].

Підбиваючи підсумки дискусії, хлопці дійшли висновку, що має бути схожість характерів та інтересів, але при цьому кожен із подружжя може мати окремі, відмінні від чоловіка, хобі.

Після молодих людей було запропоновано завдання «Два світу», яке виконувалося в парах – дівчина та хлопець. Так завданням дівчат було описати ті якості, які важливі для майбутньої дружини, уявити її образ, а завданням хлопців – якості та образ чоловіка. Потім хлопці у парі змінювалися картками та за бажання доповнювали своє бачення подружжя. В цілому з даним завданням впоралася вся група, багато хто після обміну картками доповнювали свої якості та пояснювали їхню важливість у подружжя.

По завершенню заходу було підбито підсумки спільно з групою, хлопці наголосили на своїй зацікавленості у розглянутій темі.

Четвертий захід – «Права та обов'язки подружжя». Це захід мав форму лекції-бесіди з подальшим обговоренням аналізованої теми та проведення ділової гри. Молодим людям спочатку було поставлене питання для міркування «Чи має на увазі шлюб будь-які правничий та обов'язки подружжя, какие?». У міркуванні активність виявили Аліна Т., Валерія Р., Вероніка Д., Діана Е., Мирослава Н., Ольга К. та Тетяна А. В основному хлопці серед обов'язків називали взаємоповагу, взаємодопомогу, зміцнення сім'ї, а серед прав – свобода у виборі інтересів та сфер діяльності, рівність та спільна вирішення питань. Після цього було проведено лекцію з прав та обов'язків подружжя, було уточнено дані категорії, наведено наочні приклади[21].

Для закріплення цієї теми молодим людям було запропоновано завдання «Моє – наше», де їм потрібно було поділити запропоновані твердження щодо подружніх прав та обов'язків на дві категорії відповідно. Успішно із завданням впоралися Валерія Р., Вероніка Д., Леонід Ч., Мирослава Н., Ольга К., Тетяна А. та Тимофій М.

Інші молоді люди припускалися не менше однієї помилки при розподіл. Після групи була запропонована ділова гра «Юридична консультація», в якій хлопцям були представлені практичні ситуації сімейного життя, пов'язані з правами та обов'язками подружжя.

Група була поділена на чотири підгрупи, у кожній з яких молоді люди обговорювали подані ситуації. Загалом із завданням впоралися всі хлопці, найбільш активні та розважливі були Аліна Т., Валерія Р., Вероніка Д., Діана Е., Євген І., Ольга К. та Тимофій М.

На заключному етапі заходу було підбито підсумки, уточнено отримані знання та уявлення у молодих людей, також вони висловили захоплення цією темою.

П'ятий захід – «Мотиви одруження». Захід мало форму розмови з наступним проведенням тренінгу. Для обговорення групі було поставлено питання «Що людиною рухає одружуватися, які у нього може бути мотиви?». Активними у відповідях на запитання були Валерія Р., Вероніка Д., Мирослава Н., Ольга К.,

Тетяна А., Едуард Н. Хлопці відзначили наявність внутрішніх та зовнішніх мотивів вступу шлюб, навели приклади.

Для розуміння сутності проблеми групі було запропоновано визначити основні мотиви одруження, причини ранніх та пізніх шлюбів. Ця робота проводилася по чотирьох підгрупах, у кожній з молоді люди пропонували свої варіанти. У цій роботі брали участь усі, найменшу активність виявили лише Дмитро М. та Руслан І. [2].

Потім молодим людям було запропоновано розіграти дві ситуації. Перша - запропонувати та розіграти зовнішній мотив одруження, друга - внутрішній мотив. Ініціативу у цій формі роботи виявили Валерія Р., Костянтин Н., Леонід Ч., Тетяна А. Перша пара запропонувала тиск родичів та шлюб із помсти, друга пара – бажання створити сім'ю, шлюб з любові. Усі хлопці успішно впоралися із завданням, продемонструвавши знання сутності мотивів одруження.

Після молодих людей було запропоновано вправу «Мотиви одруження», де кожному було видано картку з переліком різноманітних внутрішніх та зовнішніх мотивів одруження, які вони мали оцінити за п'ятибальною системою значимість кожного мотиву для них самих, щоб їх спонукало одружитися і в якій мірі.

За допомогою цієї вправи молоді люди змогли зрозуміти та уточнити власні мотиви, визначити переважання тих чи інших мотивів, та ступінь усвідомленості одруження загалом.

На заключному етапі заходу було підбито підсумки, уточнено отримані знання та уявлення у молодих людей, також вони висловили зацікавленість цією темою.

Шостий захід – «Готовність до шлюбу та сімейного життя». Захід мав форму лекції-бесіди з подальшим обговоренням та проведення тренінгу. Для виявлення ступеня розуміння аналізованої теми групі було запропоновано питання для міркування «Що таке готовність до шлюбу і що вона включає?». Найбільш активні у розмові були Аліна Т., Вероніка Д., Діана Е., Євген І., Мирослава Н., Ольга К. Хлопці відзначили важливість психологічної готовності та підготовленості подружжя. Потім було проведено лекцію для уточнення аналізованої теми та ключові поняття[18].

Надалі молодим людям було запропоновано у підгрупах визначити фактори, необхідні для одруження та створення сім'ї. У цьому завданні брали участь усі хлопці, вони активно обговорювали у групах, пропонували свої варіанти.

Після кожного підгрупа отримала опис шести основних сценаріїв, за якими люди творять сім'ї. Їм потрібно було проаналізувати кожен зі сценаріїв та вибрати для себе найбільш підходящий і пояснити свій вибір. Найбільш розгорнуто та аргументовано представили свою позицію Валерія Р., Вероніка Д., Діана Е., Ольга К., Тетяна А. та Тимофій М.

На заключному етапі заходу було підбито підсумки, уточнено отримані знання та уявлення у молодих людей, також вони висловили зацікавленість цією темою.

Захід 7 – «Планування сім'ї»

Сьоме заняття було проведене у форматі тренінгу з використанням рольових вправ. З метою актуалізації уявлень молоді про зміст планування сімейного життя учасникам було поставлено запитання: «Що передбачає планування сім'ї та які аспекти необхідно враховувати перед вступом до шлюбу?».

Найбільшу активність у обговоренні проявили Аліна Т., Вероніка Д., Леонід Ч., Мирослава Н., Ольга К., Станіслав П. та Тетяна О. У відповідях згадувалися такі складові, як матеріальна стабільність, житлові умови, народження дітей, розподіл обов'язків та узгодження життєвих цілей.

Наступним етапом роботи стало об'єднання учасників у пари (юнак і дівчина), де їм було запропоновано змодельовати ситуацію планування спільного майбутнього. Кожна пара мала визначити пріоритетні сфери сімейного життя, окреслити перспективи їх розвитку та дійти спільного бачення майбутньої сім'ї. Важливою умовою було досягнення узгодженості позицій.

Загалом усі пари впоралися із завданням, однак у деяких випадках виникли розбіжності щодо окремих аспектів планування. Зокрема певні труднощі в обговоренні спостерігалися у парах Андрій В. – Поліна Є. та Дмитро М. – Уляна Ж., що стало підставою для додаткового аналізу причин різного бачення сімейних перспектив.

Для закріплення результатів учасникам було запропоновано сформулювати основні принципи ефективного планування сімейного життя. Кожен висловлював власну позицію, аргументував згоду або незгоду з озвученими твердженнями.

Заняття відзначалося високою залученістю молоді та зацікавленістю у темі.

Захід 8 – «Конфлікти у шлюбі та способи їх врегулювання»

Восьме, завершальне заняття мало форму бесіди з подальшим тренінгом і рольовими вправами. Обговорення розпочалося з проблемного запитання: «Чи можливе сімейне життя без конфліктів?». Це дало змогу підвести групу до усвідомлення неминучості суперечностей у подружніх стосунках та необхідності конструктивного їх вирішення.

Учасники працювали в підгрупах, визначаючи основні типи конфліктів у шлюбі, їх причини та можливі способи подолання. Молоді люди активно долучалися до обговорення, пропонували власні ідеї та аналізували варіанти, запропоновані іншими.

На наступному етапі було організовано рольове моделювання конфліктних ситуацій. У певний момент розвиток ситуації зупинявся («пауза»), після чого інші учасники пропонували можливі варіанти конструктивного розв'язання. Найбільш активно у цьому виді діяльності проявили себе Аліна Т., Вероніка Д., Леонід Ч., Мирослава Н., Ольга К., Станіслав П. та Едуард Н.

Підсумкове заняття пройшло результативно. Було узагальнено отримані знання, уточнено уявлення молоді про шлюб, сімейне життя та психологічну готовність до нього. Учасники відзначили актуальність тематики та позитивно оцінили інтерактивний формат роботи, що сприяв глибшому розумінню матеріалу та особистісному осмисленню майбутніх сімейних ролей[14].

Висновки щодо формувального етапу

Учасники показали помітне зростання рівня психологічної готовності до шлюбу: студенти почали більш усвідомлено ставитися до сімейних ролей.

Студенти інституту проявляли більшу самостійність і критичне мислення, тоді як школярі були більш емоційно залучені, але потребували додаткових роз'яснень щодо правових аспектів шлюбу.

Співпраця з Яготинською службою у справах дітей та сім'ї підвищила практичну цінність занять та забезпечила реалізацію міждисциплінарного підходу.

Інтерактивні форми роботи (дискусії, рольові ігри, тренінги) сприяли розвитку ключових психологічних компетенцій, необхідних для формування сім'ї: емоційної близькості, здатності до компромісу та планування сімейного життя.

2.3. Практичні рекомендації студентській молоді Яготинського інституту МАУП щодо засвоєння сімейних обов'язків та сімейних ролей

Сімейні стосунки посідають важливе місце в житті людини, адже саме в родині формуються навички взаємодії, підтримки та соціальної адаптації. Для молодих людей, які лише готуються до створення власної сім'ї, важливо усвідомлювати не тільки романтичну складову подружнього життя, а й його практичні аспекти — відповідальність, обов'язки та розподіл ролей. Це сприяє формуванню гармонійних, стабільних взаємин і створює підґрунтя для благополучного сімейного майбутнього. Нижче подано практичні поради, що допоможуть молоді краще опанувати сімейні ролі та розвинути необхідні для цього компетентності[25].

1. Розвиток комунікативних умінь та щирості у взаєминах

Ефективне спілкування є основою міцної сім'ї. Уміння відкрито говорити про власні думки, потреби та почуття допомагає уникати непорозумінь. Молодим людям варто навчитися обговорювати побутові, фінансові й емоційні питання, знаходячи компромісні рішення. Практика активного слухання та повага до позиції партнера зміцнюють довіру й створюють атмосферу безпеки у стосунках.

2. Взаємопідтримка та справедливий розподіл обов'язків

У сучасній сім'ї ролі не мають жорсткого закріплення за статтю, тому важливо заздалегідь узгодити розподіл відповідальності. Домовленості щодо ведення побуту, виховання дітей і фінансових питань дозволяють запобігти перевантаженню одного з партнерів. Співпраця та взаємодопомога сприяють зміцненню емоційного зв'язку.

3. Усвідомлення й гнучкість сімейних ролей

Ролі в родині є динамічними й можуть змінюватися залежно від обставин. Партнери мають враховувати сильні сторони одне одного та спільно визначати пріоритети. Відмова від стереотипів допомагає вибудувати рівноправні партнерські стосунки.

4. Розвиток емоційної зрілості та відповідальності

Здатність контролювати емоції, приймати зважені рішення й відповідати за власні дії є важливою умовою стабільних стосунків. Під час конфліктів необхідно зберігати повагу, прагнути зрозуміти партнера та шукати конструктивні шляхи розв'язання проблем. Відповідальність охоплює як емоційну, так і матеріальну сфери сімейного життя.

5. Підтримка традицій і створення спільних ритуалів

Сімейні традиції формують відчуття єдності та стабільності. Спільні заходи, святкування чи навіть щотижневі зустрічі допомагають зміцнити зв'язок між членами родини. Створення власних звичаїв додає унікальності подружнім відносинам.

6. Навички конструктивного вирішення конфліктів

Конфлікти є природною частиною сімейного життя. Важливо не уникати їх, а вміти вирішувати шляхом діалогу та компромісу. Емпатія, контроль агресії та вміння почути партнера допомагають зберегти взаємоповагу. За потреби доцільно звернутися до фахівця з сімейного консультування.

7. Обізнаність у питаннях виховання дітей

Майбутнім батькам варто заздалегідь обговорити підходи до виховання, визначити спільні принципи дисципліни та підтримки. Успішне батьківство передбачає не лише матеріальне забезпечення, а й створення емоційно безпечного середовища для розвитку дитини.

8. Спільне фінансове планування

Фінансова стабільність є важливою складовою сімейного благополуччя. Планування бюджету, розподіл витрат, формування заощаджень та інвестицій сприяють упевненості в майбутньому й зменшують рівень напруження у стосунках.

9. Емоційна й фізична підтримка партнера

Постійна увага, турбота та готовність допомогти у складних ситуаціях зміцнюють близькість між подружжям. Взаємна підтримка формує відчуття надійності та стабільності.

10. Готовність до труднощів і змін

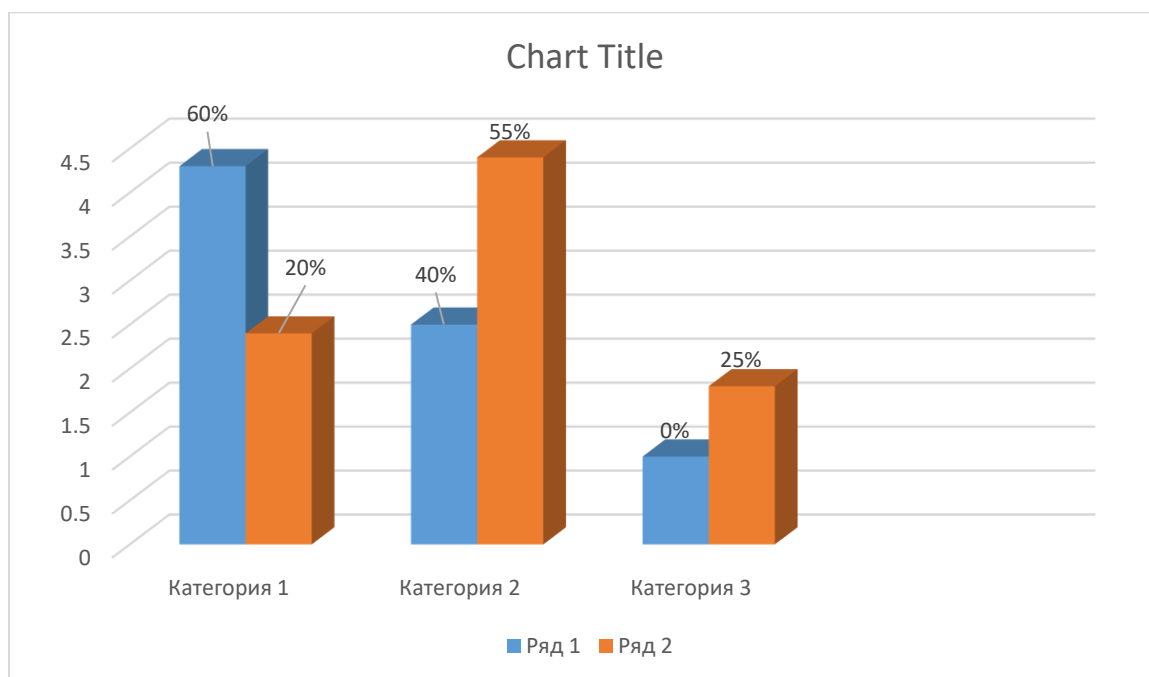
Сімейне життя передбачає виклики та непередбачувані обставини. Важливо бути гнучкими, здатними адаптуватися до нових умов і підтримувати одне одного в періоди труднощів[33].

Отже, засвоєння сімейних ролей і обов'язків є безперервним процесом особистісного зростання. Молодим людям необхідно не лише знати свої функції в родині, а й розвивати відповідні навички — комунікаційні, емоційні, організаційні та фінансові. Систематична робота над собою та партнерськими стосунками сприятиме створенню міцної, гармонійної та стабільної сім'ї.

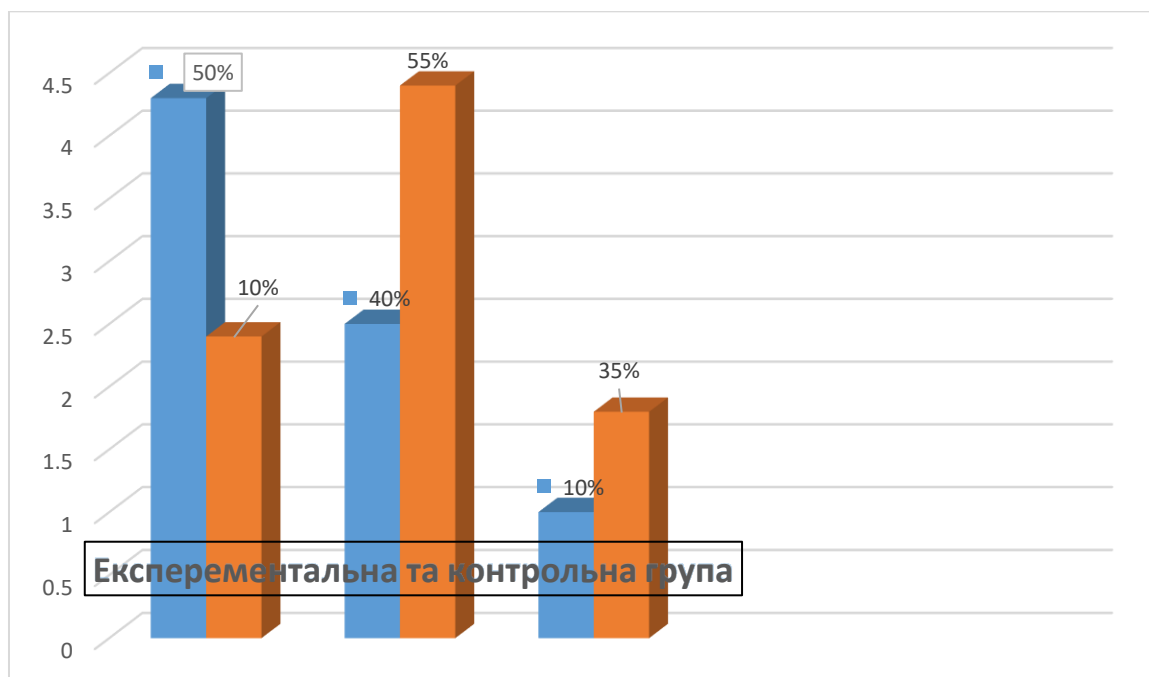
Після завершення формувального етапу дослідження було проведено повторне діагностичне обстеження учасників.

Результати повторної діагностики за методикою «Вимірювання установок у сімейній парі» засвідчили позитивну динаміку в експериментальній групі. Частка молодих людей з високим рівнем знань про шлюб і сімейне життя зросла до 60 % (12 осіб). Водночас кількість учасників із середнім рівнем зменшилася до 40 % (8 осіб). Осіб із низьким рівнем сформованості знань в експериментальній групі зафіксовано не було.

Дані повторної діагностики за методикою «Вимірювання установок у сімейній парі» відбито малюнку 2.

Отримані та оброблені дані повторної діагностики щодо методики «Мотиви одруження» відбито малюнку 2.

В експериментальній групі за результатами повторної діагностики зафіксовано позитивні зміни у сформованості мотивів вступу до шлюбу. Частка учасників із високим рівнем цього показника зросла до 50 % (10 осіб).

Водночас кількість молодих людей із середнім рівнем зменшилася до 40% (8 осіб), а частка респондентів із низьким рівнем мотивації скоротилася до 10% (2 особи).

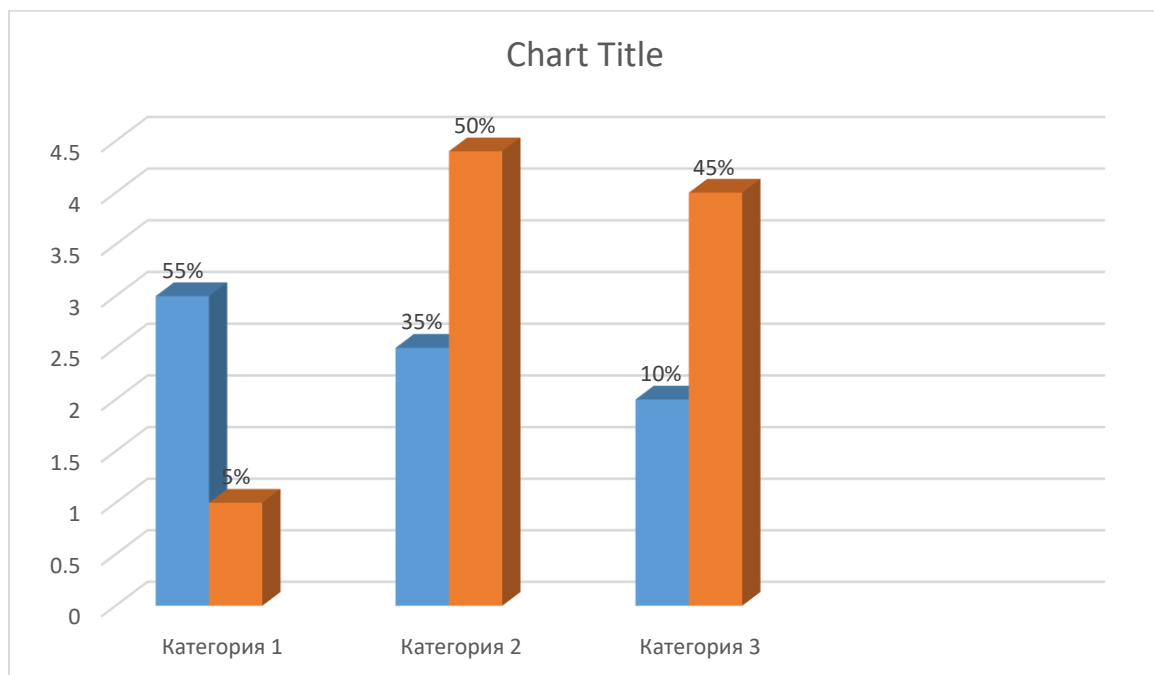
Отримані результати свідчать про підвищення усвідомленості мотивів одруження та посилення внутрішньої готовності до створення сім'ї серед учасників експериментальної групи.

За результатами повторного обстеження в експериментальній групі простежується позитивна динаміка розвитку емоційної близькості. Частка учасників із високим рівнем цього показника зросла до 45 % (9 осіб).

Кількість молодих людей із середнім рівнем залишилася стабільною — 45 % (8 осіб), тоді як частка респондентів із низьким рівнем емоційної близькості зменшилася до 10 % (2 особи) [8].

У контрольній групі суттєвих змін не зафіксовано — розподіл показників залишився на попередньому рівні.

Отримані дані повторної діагностики за методикою «Тест-картка оцінки готовності до сімейного життя» відображені на малюнку 3

Після проведення формувальної роботи в експериментальній групі відзначено позитивні зміни у розвитку здатності до саморегуляції поведінки. Кількість учасників із високим рівнем цього показника зросла до 55 % (11 осіб).

Водночас частка молоді із середнім рівнем зменшилася до 35 % (7 осіб), а кількість респондентів із низьким рівнем саморегуляції скоротилася до 10 % (2 особи) [22].

У контрольній групі розподіл за рівнями залишився без змін, що свідчить про відсутність суттєвої динаміки без цілеспрямованого впливу.

У результаті повторного оцінювання в експериментальній групі зафіксовано суттєве підвищення загального рівня психологічної готовності до шлюбу. Частка учасників із високим рівнем цього показника зросла до 50 % (10 осіб).

Водночас кількість молодих людей із середнім рівнем зменшилася до 40% (8 осіб), а частка респондентів із низьким рівнем скоротилася до 10 % (2 особи).

У контрольній групі змін у розподілі рівнів не відбулося, що підтверджує ефективність проведеної формувальної роботи саме в експериментальній групі. За результатами формувального етапу встановлено позитивну динаміку змін в експериментальній групі. Частка молодих людей із високим рівнем психологічної готовності до шлюбу зросла на 40 %, тоді як кількість учасників із середнім рівнем зменшилася на 10 %, а з низьким рівнем — на 30 %.

Отримані дані підтверджують висунуту гіпотезу дослідження. Таким чином, формування психологічної готовності сучасної молоді до шлюбу є більш результативним за умови:

- системної та цілеспрямованої психологічної роботи з молодими людьми;
- реалізації заходів, спрямованих на розвиток мотиваційного, емоційного та поведінкового компонентів готовності до шлюбу;
- розширення та поглиблення знань і уявлень молоді про особливості шлюбу та сімейного життя[12].

Отже, комплексний підхід до підготовки молоді до сімейного життя сприяє підвищенню рівня їхньої психологічної зрілості та готовності до створення стабільних подружніх відносин.

Сімейні стосунки є фундаментом соціалізації та розвитку особистості. Для студентів, які готуються до створення власної сім'ї, важливо розуміти не лише романтичний аспект шлюбу, а й практичні складові: відповідальність, обов'язки та динамічні сімейні ролі. Усвідомлення цих аспектів сприяє формуванню стабільних та гармонійних взаємин, що є важливим для майбутнього благополуччя родини.

На основі проведеного формувального етапу дослідження в експериментальній групі студентів та старшокласників Яготинського інституту МАУП і місцевих шкіл сформульовано такі ключові рекомендації:

- Розвиток комунікативних навичок та щирості у взаєминах
- Вміння відкрито обговорювати думки, потреби та почуття допомагає уникати непорозумінь та зміцнює довіру між партнерами.
- Взаємопідтримка та справедливий розподіл обов'язків

У сучасній родині ролі не закріплені за статтю, тому важливо домовлятися про побут, виховання дітей та фінансові питання.

1. Гнучкість та усвідомленість сімейних ролей. Ролі можуть змінюватися залежно від обставин; відмова від стереотипів допомагає побудувати рівноправні партнерські стосунки.
2. Розвиток емоційної зрілості та відповідальності. Контроль емоцій, прийняття зважених рішень і відповідальність за власні дії є ключем до стабільності стосунків.
3. Підтримка традицій та створення сімейних ритуалів. Спільні заходи та традиції формують єдність родини та зміцнюють емоційний зв'язок.
4. Навички конструктивного вирішення конфліктів. Конфлікти слід вирішувати через діалог та компроміс, при необхідності залучаючи фахівців сімейного консультування.
5. Обізнаність у вихованні дітей. Узгодження принципів дисципліни та створення емоційно безпечного середовища є основою ефективного батьківства.
6. Спільне фінансове планування. Планування бюджету та розподіл витрат забезпечує впевненість у майбутньому та знижує рівень стресу.
7. Емоційна та фізична підтримка партнера. Турбота та готовність допомогти у складних ситуаціях зміцнюють близькість і надійність стосунків.

8. Готовність до труднощів і змін. Сімейне життя передбачає виклики, тому важливо підтримувати один одного та адаптуватися до нових обставин.

9. Результати повторної діагностики. Після завершення формувальної роботи в експериментальній групі Яготинського інституту МАУП проведено повторне діагностичне обстеження:

- Знання про шлюб і сімейне життя: частка учасників із високим рівнем зросла до 60 % (12 осіб), середній рівень зменшився до 40 % (8 осіб), низького рівня не зафіксовано.
- Мотиви одруження: високий рівень – 50 % (10 осіб), середній – 40 % (8 осіб), низький – 10 % (2 особи), що свідчить про зростання усвідомленості мотивів вступу до шлюбу.
- Емоційна близькість: високий рівень – 45 % (9 осіб), середній – 45 % (8 осіб), низький – 10 % (2 особи).
- Саморегуляція поведінки: високий рівень – 55 % (11 осіб), середній – 35 % (7 осіб), низький – 10 % (2 особи).
- Загальний рівень психологічної готовності до шлюбу: високий – 50 % (10 осіб), середній – 40 % (8 осіб), низький – 10 % (2 особи). Контрольна група суттєвих змін не продемонструвала[29].

Отже комплексна робота з формування психологічної готовності студентської молоді Яготинського інституту МАУП довела ефективність таких заходів:

- системна та цілеспрямована психологічна робота;
- розвиток мотиваційного, емоційного та поведінкового компонентів готовності до шлюбу;
- поглиблене ознайомлення з особливостями сімейного життя та ролей у подружжі.

Таким чином, дотримання практичних рекомендацій та систематична робота над власними навичками підвищують психологічну зрілість студентів і сприяють формуванню стабільних та гармонійних сімейних стосунків.

ВИСНОВКИ

У межах дослідження, присвяченого вивченню психологічної готовності студентської молоді до створення сім'ї в умовах воєнного часу, було досягнуто поставленої мети — здійснено комплексний аналіз рівня та структурних компонентів цієї готовності в кризовому соціальному середовищі. Дослідження охоплювало теоретичний і емпіричний етапи, кожен із яких спирався на чітко визначені науково-методологічні засади та сприяв глибшому розумінню означеного феномена.

У процесі теоретичного аналізу було систематизовано сучасні наукові підходи до трактування психологічної готовності до шлюбу. Розкрито її основні складові — мотиваційну, когнітивну, емоційно-вольову та поведінкову. Окрему увагу приділено впливу воєнних обставин на психоемоційний стан молоді, формування цінностей, установок і готовності до відповідального партнерства та батьківства. Узагальнення наукових джерел засвідчило, що проблема має ґрунтовне теоретичне підґрунтя й залишається актуальною в сучасному українському контексті.

У межах реалізації першого завдання було проаналізовано різні психологічні концепції, що пояснюють формування готовності до сімейного життя, зокрема гуманістичний, когнітивний та екзистенціальний підходи. Встановлено, що психологічна готовність є не сталою характеристикою, а динамічним утворенням, яке формується під впливом особистісного розвитку, соціального досвіду та ціннісних орієнтацій.

Вивчення сучасних українських досліджень дозволило врахувати специфіку трансформацій у свідомості молоді, спричинених воєнними подіями. Таким чином, теоретичний етап забезпечив цілісне бачення проблеми та створив надійну основу для подальшого емпіричного аналізу.

У ході виконання другого завдання було визначено чинники, що впливають на рівень психологічної готовності до створення сім'ї в умовах війни. До

об'єктивних факторів віднесено соціально-економічну нестабільність, досвід вимушеного переміщення, втрат, доступ до освітніх і психологічних ресурсів.

Серед суб'єктивних чинників виокремлено емоційну стійкість, рівень емпатії, мотивацію до шлюбу, систему цінностей і рівень самосвідомості. З'ясовано, що попри складні обставини молодь демонструє прагнення до створення сім'ї як джерела підтримки та психологічної безпеки. Водночас вирішальну роль відіграють внутрішні переконання й цінності особистості, які визначають готовність до відповідальності та партнерської взаємодії.

Третє завдання передбачало добір та обґрунтування психодіагностичного інструментарію. Було використано валідні методики, що дозволили комплексно оцінити різні складові готовності до шлюбу. Аналіз результатів здійснювався із застосуванням кількісних і якісних методів, що забезпечило об'єктивність інтерпретації. Застосований інструментарій дав можливість не лише визначити загальний рівень готовності, а й виявити особливості світоглядних установок та ціннісних орієнтацій студентів.

Емпіричне дослідження охопило 20 студентів. Отримані результати засвідчили, що переважна більшість респондентів мають середній рівень шлюбного потенціалу, що свідчить про наявність базових передумов до створення сім'ї. Невелика частина продемонструвала низький рівень, тоді як високий рівень не був зафіксований.

Найбільш вираженими виявилися морально-психологічна та інтелектуальна складові, що відображає прагнення молоді до особистісної зрілості. Натомість інтимно-сексуальний та матеріально-фінансовий компоненти отримали нижчі оцінки, що може пояснюватися соціально-економічними труднощами воєнного періоду. Загалом результати підтвердили висунуту гіпотезу про тісний зв'язок психологічної готовності до шлюбу з індивідуальною системою цінностей.

Окремо було проаналізовано емоційну складову взаємин. Більшість студентів продемонстрували високий рівень емоційної залученості, емпатії та прихильності до партнера, що створює позитивні передумови для побудови гармонійних стосунків. Разом із тим виявлений середній рівень авторитетності у

частини респондентів свідчить про потребу розвитку навичок партнерської комунікації та конструктивної взаємодії.

У межах четвертого завдання розроблено практичні рекомендації щодо формування сімейних ролей і відповідальності. Вони охоплюють розвиток комунікативних умінь, здатності до компромісу, усвідомлення особистої відповідальності та зміцнення емоційної стійкості. Рекомендації враховують специфіку воєнного часу й можуть бути використані в консультативній та просвітницькій роботі з молоддю.

Отже, усі поставлені завдання виконано в повному обсязі, а результати дослідження підтвердили гіпотезу. Психологічна готовність до шлюбу визначається глибинними ціннісними орієнтаціями, що формуються в процесі соціалізації та особистісного розвитку. В умовах війни ці орієнтири набувають особливої ваги, оскільки допомагають зберігати внутрішню стабільність і приймати відповідальні рішення щодо майбутнього.

Проведене дослідження має як теоретичне, так і практичне значення. Воно розширює наукове розуміння феномену психологічної готовності до сімейного життя в кризових умовах і створює підґрунтя для розробки тренінгових та інтервенційних програм, спрямованих на підтримку молоді. Перспективи подальших досліджень пов'язані з вивченням динаміки цієї готовності в умовах соціальних трансформацій та розробкою ефективних програм психологічного супроводу молодого покоління.

Шлюб є добровільним рівноправним союзом подружжя, впорядковує їх відносини на законному рівні, що створюється з метою формування сім'ї, та що передбачає можливість для самовираження та самореалізації.

Готовність до шлюбу – це встановлення та намір людини на вступ до добровільного рівноправного союзу, прагнення до створення сім'ї, а психологічна готовність до шлюбу – сформована психологічна установка людини на одруження, усвідомлення нею всіх аспектів сімейного життя.

Така готовність до шлюбу включає в себе когнітивний, мотиваційний, емоційний та поведінковий компонент. Молодість у середньому визначається

віковими рамками від 17 до 30 років, і характеризується періодом активного самовизначення та самореалізації особистості. Сучасна молодь відрізняється дещо іншими орієнтирами - у пріоритетах у молодих людей саморозвиток та самореалізація свого потенціалу, внаслідок чого потреба у створенні сім'ї та одруження у молодого покоління виражена слабо.

Через інших життєвих пріоритетів молодь практично не підготовлена до сімейного життя, у них спостерігається низька психологічна готовність до шлюбу, що також пояснюється вагомою часткою цивільного шлюбу сучасне суспільство. Процес формування психологічної готовності до шлюбу сучасної молоді є актуальним.

Він вимагає до себе комплексного підходу, що передбачає формування у молодого покоління загальної готовності до шлюбу та до сімейного життя. З метою виявлення особливостей сформованості психологічної готовності до шлюбу сучасної молоді було проведено дослідження.

Так, на констатуючому етапі було виявлено, що по 2 особи (10 % від загальної кількості групи) обох дослідницьких груп має високий рівень сформованості психологічної готовності до шлюбу, у 10 осіб експериментальної групи (50% від загальної кількості) та у 11 осіб контрольної групи (55 %) виявлено середній рівень сформованості даного показника, і у 8 осіб, що залишилися, експериментальної групи (40 % від загальної кількості) та 7 осіб контрольної групи (35 %) виявлено низький рівень.

Формуючий етап експерименту був присвячений розробці та апробації змісту психологічної роботи, що сприяє виявленню психологічної готовності до шлюбу сучасної молоді. Експеримент проводився з молодими людьми експериментальної групи. Усього було підготовлено зміст 8 заходів, які проводились у протягом 4 тижнів по два заходи на тиждень.

Отримані результати на контрольному етапі дослідження підтвердили гіпотезу дослідження. Справді, процес розвитку психологічної готовності до шлюбу сучасної молоді буде ефективним, якщо організовувати цілеспрямовану

психологічну роботу з молодими людьми з розвитку мотиваційного, емоційного та поведінкового компонента психологічної готовності до шлюбу; поглибити та розширити знання та уявлення молодих людей про шлюб та сімейну життя.

Розроблений комплекс заходів, що сприяє розвитку психологічної готовності до шлюбу сучасної молоді, можливо включений у практику роботи педагогів-психологів із молодими людьми.

Висновково, проведене дослідження демонструє, що системна психологічна робота з молоддю Яготинського інституту МАУП значно підвищує їхню готовність до створення сім'ї, формує усвідомлення сімейних обов'язків та ролей, сприяє розвитку емоційної зрілості, саморегуляції поведінки та відповідальності. Практичні рекомендації, розроблені в межах дослідження, можуть бути ефективно використані в консультативній та просвітницькій діяльності інституту, забезпечуючи підготовку студентів до гармонійного сімейного життя навіть в умовах кризових соціальних обставин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Астремська І. В., Зелінська Г. Л. Психологічні особливості подружніх стосунків молодшої сім'ї // Габітус. – 2023. – Вип. 54. – С. 209–213.
2. Баратинська А., Пось Л. Ступінь задоволеності шлюбом у осіб з різним рівнем адаптивної поведінки // Молодий вчений. – 2022. – № 3 (103). – С. 37–42.
3. Бахтій А. О., Астремська І. В. Вплив сформованих гендерно зумовлених ролей на відносини в подружній парі // Габітус. – 2023. – № 54. – С. 209–213.
4. Бондарева Д. А. Розвиток психологічної готовності осіб юнацького віку до сімейного життя : кваліфікац. робота бакалавра : спец. 053 – Психологія / наук. кер. Н. В. Коляда. – Суми : Сумський держ. ун-т, 2023. – 73 с.
5. Бойд К. Мислення чоловіків і жінок : когнітивні відмінності. – Харків : Віват, 2020. – 240 с.
6. Бригадир М. Б. Теорія та методологія сімейної позитивної психотерапії // Габітус. – 2021. – № 28. – С. 42–46.
7. Буряк О. О. Процеси трансформації шлюбних стосунків в сучасному українському суспільстві : магістер. дис. ... : 054 – Соціологія / НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського». – Київ, 2022. – 82 с.
8. Василенко І. А. Особливості стосунків подружжя у сім'ях різного типу за задоволеністю шлюбом // Психологія особистості. – 2022. – Вип. 24, т. 2. – С. 20–24.
9. Василенко Л. П., Савчин М. В. Вікова психологія : навч. посіб. – 3-тє вид., перероб. і допов. – Київ : ВЦ «Академія», 2024. – 368 с.
10. Вінс В., Кашпур Ю., Кузьменко Т. Гармонізація міжособистісних взаємин подружніх пар засобами психологічного консультування // Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту. – 2022. – № 1 (256). – С. 42–46. – DOI: <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2022.1.8>
11. Вовк А. І. Роль сім'ї у розвитку шлюбного потенціалу дитини // Габітус. – 2022. – № 34. – С. 64–69.

12. Вовк А. І. Теоретичне дослідження проблем майбутніх сімей в контексті сформованості шлюбних потенціалів пари // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. психологічні науки. – 2021. – Вип. 9. – С. 66–73. – DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-5208>
13. Вовк А. І. Вплив характеру особистості на її здатність будувати гармонійні сімейні стосунки // Перспективи та інновації науки. – 2022. – № 12(17). – С. 291–303. – DOI: 10.52058/2786-4952-2022-12(17)-291-303
14. Вовк А. І. Роль закладу вищої освіти у підготовці студентської молоді до сімейного життя // Проблеми та стратегії розвитку педагогічної та психологічної освіти в Україні та країнах ЄС : зб. тез наук.-метод. доп. (м. Рига, Латвія, 19.12.2022 – 29.01.2023). – С. 14–19.
15. Вовк А. І. Теоретичний аналіз шлюбного потенціалу особистості // Психологія та педагогіка у XXI столітті: перспективні та пріоритетні напрямки досліджень : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Київ, 2021. – С. 86–89.
16. Вовк А. І. Здатність особистості до саморозвитку шлюбного потенціалу // Особистість та суспільство в цифрову еру: психологічний вимір : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 24.06.2022). – Одеса, 2022. – С. 45–48. – DOI: <https://doi.org/10.32837/11300.17987>
17. Вовк А. І. Дослідження психологічних умов та чинників, що здійснюють вплив на рівень готовності особистості до шлюбу // Psychology travelogs. – 2024. – № 3. – С. 132–149. – DOI: <https://doi.org/10.31891/pt2024-3-13>
18. Вовк А., Потапчук Є. Готовність до шлюбу як багатогранний процес// Формування особистості сучасного фахівця як суб'єкта самотворення в умовах освітнього простору : матеріали XIII Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 28.11.2024). – Хмельницький : Хмельницький нац. ун-т, 2024. – С. 53–56.
19. Гончар Л. В., Кравченко Т. В. Формування сімейних цінностей у молоді в сучасних соціокультурних умовах : монографія. – Харків : Мадрид, 2022. – 175с.

20. Гончарук Т. О. Уявлення сучасної молоді про майбутню сім'ю // Психологія та педагогіка. – 2024. – № 4. – С. 26–33.
21. Горецька О., Середюк Н. Психологія сім'ї. – Бердянськ : Ткачук О. В., 2023. – 216 с.
22. Гошковська Д., Жуковська Т. Психологічна готовність студентів до створення сім'ї в контексті аналізу сучасних вітчизняних психологів // Соціальна адаптація особистості в сучасному суспільстві... : матеріали ІХ наук.-практ. інтернет-конф. (28.11–02.12.2022) / за заг. ред. Т. І. Дучимінської та ін. – Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2022. – С. [вказіть сторінки].
23. Демчук О. Сімейні цінності як парадигма інституту життєдіяльності // Нова педагогічна думка. – 2023. – № 1. – С. 47–49.
24. Дейниченко Л. М. Особливості психологічної готовності до шлюбу в юнацькому віці // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. – 2022. – Вип. 4. – С. 102–106.
25. Дьоміна Г. А. Психологічні особливості готовності до шлюбу сучасної молоді // Теоретичні і прикладні проблеми психології. – 2023. – № 1. – С. 95–105.
26. Дьоміна Г. А. Становлення особистісної зрілості молоді до подружнього життя як психологічна проблема у вітчизняній і зарубіжній психології // Innovative processes in education. – 2023. – С. 40–48. – URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/13115>
27. Жданова І. В., Шахова О. Г., Лихачова Т. С. Гендерні аспекти соціально-психологічної готовності студентів до створення сім'ї // Габітус. – 2022. – Вип. 12, т. 1. – С. 170–175.
28. Затворнюк О. М. Психологія сім'ї : навч.-метод. посіб. – Київ : Видавничий дім «Слово», 2023. – 184 с.
29. Зозуль Т. В. Психологічні особливості розподілу сімейних ролей у подружніх парах із суттєвою різницею у віці // Психологія і особистість. – 2023. – № 1(9). – С. 129–138.

30. Карвацька Н. С., Рудницький Р. І. Гармонія в сім'ї // Буковинський держ. мед. ун-т. – [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.bsmu.edu.ua/blog/4552-garmoniia-v-sim-i/>
31. Карпова Д., Пащенко Т. Осмислення особистістю сімейних обов'язків на дошлюбному етапі // Психологічний журнал. 2024. № 13. С. 80–87. URL: <http://psyj.udpu.edu.ua/issue/view/18540>
32. Кравець В. П. Підготовка учнівської молоді до сімейного життя в зарубіжній школі та педагогіці : історія та сучасність : монографія. Тернопіль : ТНПУ, 2019. 256 с.
33. Козел І. Б., Березяк К. М. Особливості розподілу ролей у сім'ї як фактор тривалості шлюбу // Особистість в екстремальних умовах : матеріали ІХ Всеукр. наук.-практ. конф. (17 травня 2019 р., м. Львів). Львів, 2023. С. 112–115.
34. Костюк С. Й., Митрюк В. Ю. Специфіка підготовки молоді до шлюбу та сімейного життя // Вісник Національного університету оборони України. 2022. Вип. 1(49). С. 50–59.
35. Котлова Л. О. Уявлення молоді про офіційний та цивільний шлюб: гендерний аспект // Науковий вісник Херсонського державного університету. 2023. Вип. 3. Т. 2. С. 64–68.
36. Кошонько Г. А. Теоретичні засади дослідження подружньої сумісності як психологічного феномена // Теорія і практика сучасної психології. 2022. № 2. С. 155–160.
37. Кравець В. П. Василь Сухомлинський про окремі аспекти формування сім'янина // Україна – Європа – Світ. Міжнародний збірник наукових праць. 2023. № 21. С. 231–238.
38. Левченко Є. М. Комунікація та конфлікти між молодими подружніми парами // Габітус. 2022. № 44. С. 189–193.
39. Максимова Н. Ю. Сімейне консультування : навч. посіб. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2022. 304 с.

40. Матохнюк Л. О., Корольова Н. Д. Психологічні особливості мотивації вступу до шлюбу сучасної молоді // Перспективи та інновації науки. 2024. № 11(45). С. 1446–1458.
41. Мушкевич М. І., Федоренко Р. П., Магдисюк Л. І., Дучимінська Т. І. Психологія молодого сім'ї : монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2023. 235 с.
42. Парасюк М. В. Проблема сім'ї та сімейних відносин у «Філософії права» Г. Гегеля (до 190-річчя від дня смерті) // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2020. № 47. С. 18–21.
43. Пірен М., Ясенова А. Молода сім'я в сучасному українському суспільстві: стан та проблеми // Український науковий журнал. 2023. № 4. URL: <http://socialscience.com.ua/article/657>
44. Потапчук Н. Д., Карпова Д. Є. Формування майбутнього сім'янина як психологічна проблема // Габітус. 2022. № 40. С. 183–188. URL: <http://habitus.od.ua/journals/2022/40-2022/30.pdf>
45. Потапчук Є. М., Карпова Д. Є. Інтимно-сексуальна привабливість людини як важлива складова її шлюбного потенціалу // Координати розвитку психології здоров'я: реалії та перспективи : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Вінниця, 22–23.11.2018). Вінниця : ТВОРИ, 2023. С. 160–162.
46. Потапчук Є. М., Карпова Д. Є. Психологічна діагностика сімейних ролей як моделей поведінки подружжя: довідник сімейного психолога. Хмельницький: Видавництво «Polylux design & print», 2021. 52 с.
47. Потапчук Є., Колесник О. Вплив засобів масової інформації на формування майбутнього сім'янина // Psychology Travelogs. 2024. № 3. С. 29–36.
48. Психологія молодого сім'ї : монографія / І. В. Мушкевич та ін. Луцьк: Вежа-Друк, 2023. 235 с.
49. Психологія молодого сім'ї : монографія / Р. Федоренко та ін. 2-ге вид. Луцьк: Вежа-Друк, 2020. 392 с.
50. Столярчук О. А. Психологія сучасної сім'ї : навч. посіб. Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2023. 136 с.

51. Сторож А. О. Сучасні тенденції розвитку представлення сучасної молоді про сім'ю // The 12th International scientific and practical conference «Відповіді про сучасну науку: теорії та практики» (13–15 січня 2025 р.). SPC, 2025. С. 939.
52. Тюріна В. В. Чинники, що впливають на психологічну готовність студентської молоді до створення сім'ї // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. 2024. № 1(15). С. 258–265.
53. Федоренко Р. П. Психологія сім'ї : навч. посіб. / Р. П. Федоренко. – Вид. 3-тє, змін. та доповн. – Луцьк : Вежа-Друк, 2024. – 624 с.
54. Христина С., Дудченко В. Психологічна підготовка студентської молоді до шлюбу та сімейного життя під час дії воєнного стану // Рекомендовано до друку Вченою радою Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту (протокол від 25 квітня 2024 р. № 9). 2024. С. 137.
55. Levinger G. A social psychological perspective on marital dissolution // Journal of Social Issues. 2023. № 32(1). Р. 21–47.
56. Опитувальник “Шкала кохання і симпатії”. URL: <https://studfile.net/preview/8956886/page:3/>
57. Опитувальник ПЕА (розуміння, емоційне тяжіння, авторитетність). URL: https://www.eztests.xyz/tests/social_volkov/
58. Тест-карта оцінки готовності до сімейного життя (І. Ф. Юнда). URL: <https://psytests.org/family/yunda.html>